

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь
А.У.Кадлубай

« _____ » _____ 2023г.

Інструктыўна-метадычнае пісьмо
«Асаблівасці арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай
работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі
ў 2023/2024 навучальным годзе»

ЗМЕСТ:

- I. Агульныя палажэнні.
  - II. Актуальныя напрамкі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ў 2023/2024 навучальным годзе.
    - 2.1. *Ідэалагічнае, грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне.*
    - 2.2. *Ваенна-патрыятычнае выхаванне.*
    - 2.3. *Духоўна-маральнае выхаванне.*
    - 2.4. *Экалагічнае выхаванне.*
    - 2.5. *Выхаванне культуры бяспекі жыццядзейнасці і навыкаў здаровага ладу жыцця.*
    - 2.6. *Выхаванне псіхалагічнай культуры.*
    - 2.7. *Эканамічнае, працоўнае і прафесійнае выхаванне.*
    - 2.8. *Узаемадзеянне ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з сям'ёй.*
    - 2.9. *Сацыяльна-педагагічная падтрымка вучняў і аказанне ім псіхалагічнай дапамогі.*
- ДАДАТКІ
- Дадатак 1. *Каляндар дзяржаўных свят, святочных дзён, памятных і святочных дат.*
  - Дадатак 2. *Пералік вучэбных праграм факультатыўных заняткаў выхаваўчай накіраванасці.*
  - Дадатак 3. *Метадычныя рэкамендацыі «Аб арганізацыі дзейнасці сцягавых груп ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі».*
  - Дадатак 4. *Вядзенне праграма-плануючай дакументацыі выхавання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.*
  - Дадатак 5. *Умовы правядзення IX рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня.*

I. Агульныя палажэнні

У гэтым інструктыўна-метадычным пісьме прадстаўлены прыярытэтныя напрамкі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ў новым навучальным годзе.

Звяртаем увагу, што ўсе складнікі выхавання, прадугледжаныя Кодэксам Рэспублікі Беларусь аб адукацыі і Канцэпцыяй бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі, абавязковыя для рэалізацыі ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Мерапрыемствы па рэалізацыі асноўных напрамкаў работы вызначаны Праграмай бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг.

Да пачатку новага навучальнага года распрацаваны метадычныя рэкамендацыі па вядзенні праграмна-плануючай дакументацыі выхавання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі (*дадатак 4*).

Асаблівую ўвагу пры арганізацыі выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ў 2023/2024 навучальным годзе неабходна надаць ідэалагічнаму, грамадзянскаму, патрыятычнаму і ваенна-патрыятычнаму выхаванню, духоўна-маральнаму выхаванню, фарміраванню здаровага ладу жыцця і прафілактыцы шкодных залежнасцей, арганізацыі ўзаемадзеяння з сям'ёй.

Пры планаванні выхаваўчай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі трэба абавязкова на каляндар дзяржаўных свят, святочных дзён, памятных і святочных дат (*дадатак 1*).

Мэтазгодна працягнуць практыку правядзення адзіных урокаў, прысвечаных Дню ведаў (1 верасня), Дню народнага адзінства (17 верасня), Дню Канстытуцыі (15 сакавіка), 81-й гадавіне трагедыі ў Хатыні (22 сакавіка), Дню яднання народаў Беларусі і Расіі (2 красавіка), Дню Перамогі (9 мая), Дню сям'і (15 мая). Інфармацыйна-метадычныя матэрыялы для іх правядзення будуць размешчаны ў раздзеле нацыянальнага адукацыйнага партала: <https://vosпитание.adu.by/> / *Арганізацыя выхавання /Адзіныя ўрокі. Урокі Памяці.*

Першы ўрок 1 верасня 2023 года ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі прымеркаваны да Года міру і стварэння і пройдзе пад назвай **«Беларусь і Я – дыялог міру і стварэння»**.

Пры арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі неабходна забяспечыць выкарыстанне афіцыйных крыніц прававой інфармацыі. Першакрыніцай дакладнай і актуальнай прававой інфармацыі з'яўляецца эталонны банк даных прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, які фарміруецца Нацыянальным цэнтрам прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь і распаўсюджваецца ў складзе інфармацыйна-пошукавых сістэм (далей – ПС) «ЭТАЛОН» і «ЭТАЛОН-ONLINE» (www.etalonline.by). У гэтых сістэмах прадстаўлены поўны масіў заканадаўства Рэспублікі Беларусь у актуальным стане, а таксама карысныя матэрыялы правапрымяняльнага характару (даведачная інфармацыя, формы дакументаў, аналітыка, судовая практыка і іншае).

Для зручнасці выкарыстання прававой інфармацыі работнікамі сферы адукацыі ў прафесійнай дзейнасці ў ППС «ЭТАЛОН» і «ЭТАЛОН-ONLINE» функцыянуюць і пастаянна абнаўляюцца наступныя тэматычныя банкі даных (далей – БД):

БД «Адукацыя», якая змяшчае прававыя акты, якія рэгулююць грамадскія адносіны ў сферы адукацыі, пытанні атрымання адукацыі розных ступеней і ўзроўняў, сацыяльнай падтрымкі і абароны вучняў, арганізацыі аздаравлення дзяцей, напрамкі дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі, у тым ліку па сацыяльнай падтрымцы адораных вучняў і студэнтаў, акты міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы адукацыі, а таксама прававыя акты, якія рэгламентуюць прафесійную дзейнасць педагогічных работнікаў;

БД «Правы непаўналетніх», у які ўключаны дакументы, якія тычацца прававога становішча дзяцей, атрымання імі адукацыі, ажыццяўлення працоўнай дзейнасці, пытанняў, звязаных з прафілактыкай безнагляднасці непаўналетніх, іх адказнасці, а таксама прававыя акты па процідзеянні гандлю людзьмі;

БД «Прававыя асновы дзяржаўнай ідэалогіі», у якім сістэматызаваны дакументы, якія тычацца канстытуцыйных асноў дзяржаўнага ладу, дзейнасці грамадскіх аб'яднанняў, дзяржаўнай інфармацыйнай, сацыяльнай і маладзёжнай палітыкі і іншых.

З мэтай фарміравання прававой культуры вучняў створаны і функцыянуе Дзіцячы прававы сайт www.mir.pravo.by. Гэты рэсурс дапамагае зразумець вучням, што такое права, і атрымаць першапачатковыя юрыдычныя веды, расказвае аб заканадаўстве Рэспублікі Беларусь і правах грамадзян нашай краіны.

Пры арганізацыі выхаваўчай работы рэкамендуецца выкарыстоўваць дапаможнікі з грыфам *«Рэкамендавана навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь»*. Пералік вучэбных праграм факультатыўных заняткаў выхаваўчай накіраванасці, зацверджаных Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, змяшчаецца ў *дадатку 2*.

Вучэбныя праграмы факультатыўных заняткаў выхаваўчай накіраванасці, электронныя версіі дапаможнікаў па выхаваўчай рабоце для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі, якія атрымалі грыф, размешчаны ў раздзеле нацыянальнага адукацыйнага партала: <https://vosпитание.adu.by/> *Арганізацыя выхавання / Вучэбныя праграмы факультатыўных заняткаў*.

Звяртаем увагу, што пры арганізацыі дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі неабходна афармляць вучэбныя праграмы дадатковай адукацыі ў адпаведнасці з патрабаваннямі праграма-плануючай дакументацыі дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі.

Актуальную інфармацыю, метадычныя і сцэнарныя распрацоўкі па арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы змяшчаюць рэспубліканскія навукова-метадычныя часопісы «Выхаванне і дадатковая адукацыя», «Здаровы лад жыцця», псіхалагічныя і сацыяльна-педагагічныя

часопіс «Диалог», навукова-практычны і інфармацыйна-метадычны часопіс «Веснік адукацыі».

II. Актуальныя напрамкі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ў 2023/2024 навучальным годзе

2.1. Ідэалагічнае, грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне

2023 год аб'яўлены годам міру і стварэння. Асноўнай ідэяй правядзення года міру і стварэння з'яўляецца ўмацаванне ў грамадстве ідэі міру і стваральнай працы як галоўных умоў развіцця беларускай дзяржавы. Зыходзячы з гэтага, установам адукацыі пры арганізацыі выхаваўчай работы трэба акцэнтаваць увагу на фарміраванні ў вучняў разумення важнасці міру і згоды ў грамадстве, усведамлення ролі іх продкаў у дасягненні і захаванні міру на нашай зямлі, гатоўнасці да актыўных стваральных дзеянняў на карысць сваёй Радзімы. Установам адукацыі таксама рэкамендуецца запланаваны ўдзел у мерапрыемствах, абазначаных у Рэспубліканскім плане мерапрыемстваў па правядзенні ў 2023 годзе года міру і стварэння (Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь 01.02.2023 № 93).

25 лютага 2024 года будуць праведзены выбары дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і членаў Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, а таксама дэпутатаў мясцовых Саветаў дэпутатаў Рэспублікі Беларусь. У межах падрыхтоўкі вучняў да ўсвядомленага выканання ролі выбаршчыка ў будучым установам агульнай сярэдняй адукацыі неабходна прадугледзець правядзенне мерапрыемстваў па азнаямленні вучняў з выбарчым заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, працягнуць работу па далучэнні вучняў да дзейнасці маладзёжных кансультацыйна-дарадчых органаў (парламент, савет, палата) пры заканадаўчых (прадстаўнічых) або выканаўчых органах дзяржаўнай улады Рэспублікі Беларусь, а таксама органаў вучнёўскага самакіравання.

Рэкамендуем выкарыстоўваць у адукацыйным працэсе кнігу «Детям о Конституции. Просто о главном» (аўтары Васілевіч Р. А., Еўдакімава Ю. В.), выдадзеную ў выдавецтве «Адукацыя і выхаванне», якая дапаможа вучням малодшага школьнага ўзросту пазнаёміцца з асноўнымі палажэннямі Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, правамі і абавязкамі грамадзян. У маляўніча ілюстраваным выданні з дапамогай аналогій і яркіх прыкладаў са штодзённага жыцця вучні спасцігнуць асноўныя нормы прававой адукаванасці, даведаюцца пра багатыя заканадаўчыя традыцыі нашага народу.

Для фарміравання ў вучняў актыўнай грамадзянскай пазіцыі, назапашвання ў іх досведу сацыяльна значнай дзейнасці ўстановам адукацыі трэба працягнуць работу па далучэнні вучняў да ўдзелу ў мерапрыемствах і акцыях грамадзянска-патрыятычнай накіраванасці, якія праводзяцца ГА «БРПА» і ГА «БРСМ».

Важным напрамкам ідэалагічнага выхавання застаецца работа па фарміраванні ў вучняў паважлівых адносін да дзяржаўнай сімволікі. Трэба

надаць належную ўвагу падтрыманню куткоў дзяржаўнай сімволікі ва ўстановах адукацыі ў належным стане, выкананню Дзяржаўнага гімна, выкарыстанню дзяржаўных сімвалаў пры правядзенні ўрачыстых сходаў і мерапрыемстваў, прымеркаваных да знамянальных дат і дзяржаўных свят.

У 2023/2024 навучальным годзе ўстановам адукацыі трэба працягнуць работу па фарміраванні ў вучняў уменняў аналізаваць інфармацыю аб сацыяльных з'явах і працэсах, весці дыскусію па праблемах развіцця сучаснага грамадства, у тым ліку праз рэалізацыю інфармацыйна-адукацыйнага праекта «Школа Актыўнага Грамадзяніна» («ШАГ») для V–VII, VIII–XI класаў. Рэкамендацыі па рэалізацыі гэтага праекта ў новым навучальным годзе будуць размешчаны ў раздзеле нацыянальнага адукацыйнага партала: <https://vosпитание.edu.by/> *Арганізацыя выхавання / Школа Актыўнага Грамадзяніна*. Інфармацыйныя і метадычныя матэрыялы для арганізацыі мерапрыемстваў праекта будуць размяшчацца на нацыянальным адукацыйным партале штомесяц.

Да 2023/2024 навучальнага года распрацавана інструктыўна-метадычнае пісьмо «Аб вывучэнні ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі матэрыялаў аб генацыдзе беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны». Пісьмо размешчана на нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/> *Галоўная / Адукацыйны працэс. 2023/2024 навучальны год / Агульная сярэдняя адукацыя / Інструктыўна-метадычныя пісьмы*).

У 2023/2024 навучальным годзе значнае месца павінна быць адведзена падрыхтоўцы святкавання 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Установам агульнай сярэдняй адукацыі асабліваю ўвагу трэба надаць арганізацыі пазаўрочных мерапрыемстваў, прысвечаных подзвігу беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, правядзенню ўрокаў Памяці з выкарыстаннем інфармацыйна-аналітычных матэрыялаў Генеральнай пракуратуры Рэспублікі Беларусь аб расследаванні крымінальнай справы аб генацыдзе беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны; запланаваць удзел у тэматычных мерапрыемствах і акцыях.

Метадычныя рэкамендацыі па асвятленні палітыкі генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны з выкарыстаннем інфармацыйна-аналітычных матэрыялаў і дакументаў па расследаванні крымінальнай справы, прадстаўленых Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь, а таксама прэзентацыі размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале <https://adu.by/> *Галоўная / Адукацыйны працэс 2023/2024 / Агульная сярэдняя адукацыя / Метадычныя рэкамендацыі, указанні*.

Звяртаем увагу, што ў межах расследавання крымінальнай справы аб генацыдзе беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і пасляваенны перыяд Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь атрыманы звесткі, у тым ліку раней невядомыя, аб населеных пунктах, поўнасю або часткова знішчаных у гады акупацыі і не адноўленых пасля вайны. У адпаведнасці з заключэннем часовай міжведамаснай рабочай групы, створанай распараджэннем Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь ад 01.12.2022 № 409р

для вывучэння звестак, атрыманых падчас расследавання крымінальнай справы, «Хатынскі спіс» дапоўнены 30 населенымі пунктамі, якія падзялілі лёс вёскі Хатынь. Высветлена, што колькасць знішчаных разам з жыхарамі і не адноўленых пасля вайны вёсак – не менш за 270. Таксама выяўлена, што колькасць знішчаных поўнасю або часткова, у тым ліку разам з жыхарамі сельскіх населеных пунктаў, – не менш за 11 726.

Пры падрыхтоўцы мерапрыемстваў па азнаямленні вучняў з палітыкай генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны можна выкарыстоўваць кнігу «Последние свидетели». У ёй выкладзены сведчанні дзясяткаў мірных жыхароў, партызан, відавочцаў карных аперацый і масавых расстрэлаў, прыводзяцца даныя і ўдакладненыя лічбы з малавядомых архіўных дакументаў. У найбліжэйшы час выданне паступіць у кнігарні ААТ «Белкніга», яго ўзроставая катэгорыя – 12+.

На працягу навучальнага года неабходна працягваць работу па далучэнні вучняў да дзейнасці па доглядзе і добраўпарадкаванні воінскіх пахаванняў, помнікаў, абеліскаў, мемарыяльных комплексаў (пасадка дрэў, догляд паркаў, сквераў, алей, якія ўвекавечваюць памяць абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў), па стварэнні віртуальных маршрутаў і карт-схем памятных месцаў ваеннай гісторыі, арганізацыі турысцка-экскурсійнай дзейнасці вучняў па памятных мясцінах (мемарыяльных комплексах, музеях) з мэтай захавання памяці аб ахвярах беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і іншае.

У 2020–2022 гг. Нацыянальным інстытутам адукацыі ў выніку выканання навуковых даследаванняў былі распрацаваны інтэрактыўныя дыдактычныя матэрыялы па вывучэнні памятных мясцін Вялікай Айчыннай вайны. Матэрыялы пабудаваны на выкарыстанні розных крыніц гістарычных ведаў: гістарычных дакументаў, біяграфічных даных, літаратурна-мастацкіх тэкстаў, успамінаў удзельнікаў ці сведкаў падзей.

Распрацаваныя матэрыялы забяспечваюць фарміраванне ў вучняў павагі да гістарычнага мінулага нашай краіны, патрыятызму, пачуцця гонару за подзвіг беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, імкнення да вывучэння памятных мясцін, павышэнне вучэбнай матывацыі вучняў і іх сацыяльнай актыўнасці. Распрацаваныя матэрыялы размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале ў раздзеле «Электронныя адукацыйныя рэсурсы» (VoxApps).

На фарміраванне гістарычнай памяці, павагі да сваёй Айчыны, народа, мовы, беларускай культуры, нацыянальных традыцый і звычаяў накіравана серыя навукова-папулярных выданняў грамадзянска-патрыятычнай тэматыкі для дзяцей малодшага школьнага ўзросту «Я горжусь! / Я ганаруся!», падрыхтаваная выдавецтвам «Адукацыя і выхаванне» па замове Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, якая ўключае 14 кніг на беларускай і рускай мовах:

Страна, в которой я живу / Краіна, у якой я живу.

Герб. Флаг. Гимн. Государственные символы Республики Беларусь / Герб. Сцяг. Гімн. Дзяржаўныя сімвалы Рэспублікі Беларусь.

Вечная память героям. Мемориалы Беларуси / Вечная памяць героям. Мемарыялы Беларусі.

Белорусские школьники – герои Великой Отечественной войны / Беларускія школьнікі – героі Вялікай Айчыннай вайны.

Безмолвные свидетели истории / Маўклівыя сведкі гісторыі.

Достижения белорусского спорта / Дасягненні беларускага спорту.

Национальные парки и заповедники Беларуси / Нацыянальныя паркі і запаведнікі Беларусі.

Рэкамендацыі па выкарыстанні названай серыі кніг у адукацыйным працэсе размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале <https://adu.by> / *Галоўная / Адукацыйны працэс 2023/2024 / Агульная сярэдняя адукацыя / Метадычныя рэкамендацыі, указанні/*.

Актуальным складнікам грамадзянскага і патрыятычнага выхавання застаецца фарміраванне ў вучняў пачуцця любові і прыхільнасці да родных мясцін, цікавасці да гісторыі сваёй малой радзімы, павагі да яе традыцый і культуры. У сувязі з гэтым установам адукацыі неабходна працягнуць работу па наступных напрамках: арганізацыя турысцка-экскурсійнай і краязнаўчай дзейнасці (удзел у экскурсіях, паходах, штогадовых акцыях і мерапрыемствах краязнаўчай накіраванасці); актыўнае выкарыстанне пры арганізацыі патрыятычных мерапрыемстваў рэсурсаў бібліятэк і музеяў устаноў адукацыі (нагадваем, што з віртуальнымі музеямі ўстаноў адукацыі краіны можна пазнаёміцца на сайце Рэспубліканскага цэнтра экалогіі і краязнаўства <http://rcek.by> у раздзеле «Музеі ўстаноў адукацыі»).

Звяртаем увагу, што Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь і Нацыянальным інстытутам адукацыі з чэрвеня па лістапад 2023 года праводзіцца Рэспубліканскі музейны інтэрнэт-фестываль «Час адкрыццяў». Мэта фестывалю – садзейнічанне фарміраванню гістарычнай памяці, выхаванню грамадзянскіх і патрыятычных якасцей падростаючага пакалення. Інфармацыя пра фестываль (палажэнне, інфармацыйнае пісьмо) будзе размешчана на галоўнай старонцы нацыянальнага адукацыйнага партала <https://adu.by>.

Трэба працягнуць уключэнне вучняў у валанцёрскую дзейнасць, накіраваную на добраўпарадкаванне тэрыторыі сваёй установы адукацыі, вуліцы, населенага пункта, ахову гісторыка-культурных і прыродных аб'ектаў. Таксама ўстановам адукацыі рэкамендуецца прыняць удзел у рэспубліканскай акцыі «Архівы – школе». Інфармацыя аб умовах правядзення акцыі размешчана ў раздзеле нацыянальнага адукацыйнага партала: <https://vosпитание.adu.by> / *Арганізацыя выхавання / Конкурсы. Акцыі*.

У красавіку 2023 года адбылася XX Рэспубліканская выстава навукова-метадычнай літаратуры, педагагічнага досведу і творчасці вучнёўскай моладзі, прысвечаная Году міру і стварэння. У межах выставы прадстаўлены лепшы досвед работы па фарміраванні ў дзяцей і моладзі грамадзянскай адказнасці, патрыятызму, нацыянальнай самасвядомасці і грамадзянскай ідэнтычнасці. Звяртаем увагу, што на сайтах абласных інстытутаў развіцця адукацыі

створаны раздзелы, абазначаныя банерам «XX Рэспубліканская выстава навукова-метадычнай літаратуры, педагагічнага вопыту і творчасці вучнёўскай моладзі», дзе размешчаны анатаваныя каталогі матэрыялаў устаноў адукацыі з актыўнымі спасылкамі, прымацаванымі да назвы кожнай работы. Спасылкі забяспечваюць магчымасць прагляду і запампоўкі матэрыялаў. Адпаведны тэматычны раздзел аформлены на нацыянальным адукацыйным партале.

Важным напрамкам выхаваўчай работы застаецца фарміраванне інфармацыйнай культуры вучняў. Установам агульнай сярэдняй адукацыі трэба працягваць работу па развіцці ў вучняў крытычнага мыслення, умення ацэньваць інфармацыю з пункту гледжання паўнаты і дакладнасці крыніцы; навучанні вучняў асновам бяспекі ў сетцы Інтэрнэт і фарміраванні культуры зносін у сацыяльных сетках; арганізацыі інфармацыйнага выхаваўчага асяроддзя ўстановаў адукацыі (інфармацыйныя стэнды і іншая візуальная інфармацыя ва ўстанове адукацыі, сайт, старонкі, групы, акаўнты ўстановаў адукацыі ў сацыяльных сетках і іншае).

У адпаведнасці з Праграмай бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь на 2021–2025 гг. у новым навучальным годзе запланавана правядзенне заключнага этапу правядзення IX рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня (далей – конкурс). Конкурс праводзіцца ў трох намінацыях. Умовы правядзення конкурсу размешчаны ў *дадатку 5*. Установам адукацыі неабходна прыняць дзейсныя меры па падрыхтоўцы да конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня.

2.2. Ваенна-патрыятычнае выхаванне

У рэалізацыю задач ваенна-патрыятычнага выхавання вучняў ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі ўключаны ўсе суб'екты адукацыйнага працэсу. Цэнтральнай фігурай сістэмы ваенна-патрыятычнага выхавання з'яўляецца кіраўнік па ваенна-патрыятычным выхаванні (далей – кіраўнік ВПВ).

Пры арганізацыі работы кіраўніка ВПВ важна выкарыстоўваць надзейныя і актуальныя *інфармацыйна-метадычныя рэсурсы*, у тым ліку ў Інтэрнеце.

З мэтай метадычнага суправаджэння дзейнасці названага спецыяліста на нацыянальным адукацыйным партале ў раздзеле «Арганізацыя выхавання» (<https://vosпитanie.adu.by> /) створана ўкладка «Кіраўніку па ваенна-патрыятычным выхаванні» (<https://vosпитanie.adu.by/rukovoditelyu-po-voenno-patrioticheskomu-vospitaniiyu.html>), якая змяшчае інфармацыю пра айчыныя інтэрнэт-рэсурсы (рэсурсныя цэнтры, патрыятычныя цэнтры, клубы і іншыя), а таксама спасылкі на зборнікі, артыкулы і метадычныя распрацоўкі. У 2023/2024 навучальным годзе ва ўкладцы размешчаны новыя матэрыялы – «Артыкулы ў часопісе “Веснік адукацыі”», «Рэспубліканскі семінар “Асноўныя напрамкі дзейнасці кіраўніка па ваенна-патрыятычным выхаванні

ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі” (14.12.2022)». З мэтай метадычнага суправаджэння ваенна-патрыятычнага выхавання да новага навучальнага года выдадзены і рэкамендаваны да выкарыстання дапаможнік – Военно-патриотическое воспитание учащихся : пособие для пед. работников учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования с белорус. и рус. яз. обучения / В. Г. Стуканов [и др.]. – Минск : Национальный институт образования, 2023. – 256 с.: ил.

Таксама будуць карысныя матэрыялы кнігі Л.Крываноса «Лёсам павенчаны з мяжой», выдадзенай да 105-годдзя пагранічнай службы Рэспублікі Беларусь. Зборнік з 35 мастацка-дакументальных навел расказвае аб сучасных пагранічніках, якія праходзяць службу ў падраздзяленнях беларускай граніцы. У кантэксце апавяданняў можна ўбачыць, як з 1991 года па цяперашні час мянялася аблічча дзяржаўнай мяжы, удасканалывалася сістэма яе аховы, фарміравалася заканадаўства, што было непарыўна звязана з зараджэннем і станаўленнем незалежнасці Рэспублікі Беларусь.

Пры арганізацыі дзейнасці кіраўніка ВПВ неабходна выкарыстоўваць інструктыўна-метадычнае пісьмо «Аб арганізацыі работы кіраўніка па ваенна-патрыятычным выхаванні ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі», зацверджанае ў 2022 годзе (размешчана ў вышэйназванай укладцы). Мэтазгодна выключыць састарэлае інструктыўна-метадычнае пісьмо з сайтаў і інтэрнэт-рэсурсаў, распрацаваных кіраўнікамі ВПВ, дакументацыі. Пры ажыццяўленні планавання важна памятаць аб неабходнасці ўключэння ў планы кароткай аналітычнай справаздачы аб дзейнасці за папярэдні навучальны год, мэты і задач ваенна-патрыятычнага выхавання на навучальны год. Некаторыя планы вызначаюць толькі напрамкі дзейнасці, не змяшчаюць канкрэтных мерапрыемстваў з указаннем формы арганізацыі, адказных і тэрмінаў правядзення. Адзінкавыя прыклады такіх парушэнняў выяўлены падчас аналізу арганізацыі ідэалагічнай і выхаваўчай работы і павінны быць выпраўлены.

Важным элементам сістэмы ваенна-патрыятычнага выхавання з’яўляецца *дзеясць знаменнай групы*, за арганізацыю работы якой нясе адказнасць кіраўнік ВПВ. У 2023/2024 навучальным годзе неабходна працягнуць работу па ўдасканаленні майстэрства дзеянняў удзельнікаў сцягавых груп. Важна ўвесь час удасканалваць страявыя ўменні, імкнучыся да дакладнасці, правільнасці, сінхроннасці і прыгажосці рухаў. Мэтазгодна арганізаваць навучанне сцягавых груп па страявой падрыхтоўцы і выкананні рытуальных дзеянняў, забяспечыць іх удзельнікаў неабходнай экіпіроўкай. Падрабязныя рэкамендацыі па арганізацыі дзейнасці сцягавых груп ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі прадстаўлены ў *Дадатку 3* да інструктыўна-метадычнага пісьма.

У 2023/2024 навучальным годзе неабходна працягнуць работу па абнаўленні і афармленні экспазіцыій музеяў, музейных пакояў, прысвечаных подзвігу беларускага народа, пытанням генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Асабліваю ўвагу трэба надаць правядзенню на базе

музея выхаваўчых мерапрыемстваў ваенна-патрыятычнай накіраванасці, урачыстых пасяджэнняў піянерскай дружыны, актыву ГА «БРСМ» з прыёмам у склад пярвічных арганізацый новых членаў. Эфектыўнай формай работы з'яўляецца стварэнне web-сайта музея (web-старонкі на сайце ўстановы адукацыі). Мэтазгодна арганізаваць алічбоўку экспазіцыі, укараненне мультымедычных сродкаў (відэафільмы, гукавыя эфекты, камп'ютарныя гульні, інтэрактыўныя сталы і тэматычныя папкі), распрацоўку адукацыйных праграм, якія дапамагаюць аб'яднаць матэрыяльнае і віртуальнае асяроддзе, выклікаць моцныя эмацыянальныя перажыванні ў наведвальнікаў.

З мэтай павышэння эфектыўнасці ваенна-патрыятычнага выхавання трэба актывізаваць узаемадзеянне з ваенна-патрыятычнымі клубамі, створанымі на базе воінскіх фарміраванняў і ўстаноў адукацыі, адпаведнымі рэсурснымі цэнтрамі, устаноўмі дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, ваенна-гістарычнымі музеямі, ветэранскімі арганізацыямі, структурнымі падраздзяленнямі РДГА «ДТСААФ». Гэта дазволіць стварыць умовы для развіцця і самарэалізацыі вучняў, фарміравання ў вучняў патрыятычнай свядомасці і маральна-псіхалагічных якасцей, неабходных для абароны Айчыны.

Для павышэння эфектыўнасці ваенна-патрыятычнага выхавання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі мэтазгодна ажыццявіць наступныя меры:

шырэй выкарыстоўваць інтэрактыўныя формы і метады работы, інфармацыйныя тэхналогіі, сэрвісы і інструменты (вэб-квэст, красворд, віктарына, прэзентацыя, стужка часу, інтэлект-карта, мультымедычны лонгрыд, інфаграфіка, гульня, рэбус, трэнажор, скрынкаст, калаж, скрайбінг, воблака слоў і іншае);

арганізаваць правядзенне мерапрыемстваў ваенна-патрыятычнай накіраванасці (музычныя тэматычныя, творчыя праграмы і конкурсы, экскурсіі, квэсты, віктарыны і іншыя) для сумеснага ўдзелу вучняў і іх законных прадстаўнікоў, у тым ліку ў шосты школьны дзень;

забяспечыць стварэнне (абнаўленне) экспазіцый ваенна-гістарычнай накіраванасці ў музеях, абнаўленне абсталявання, частковую лічбавізацыю музейных матэрыялаў і экспанатаў;

актывізаваць работу па арганізацыі факультатыўных заняткаў, навукова-даследчых таварыстваў вучняў, стварэнні аб'яднанняў па інтарэсах ваенна-патрыятычнай накіраванасці, далучэнні вучняў да іх дзейнасці;

арганізаваць правядзенне аналізу якасці ваенна-патрыятычнага выхавання вучняў, выкарыстоўваючы крытэрыі і паказчыкі ацэнкі работы кіраўнікоў па ваенна-патрыятычным выхаванні (уклучаны ў інструктыўна-метадычнае пісьмо «Аб арганізацыі работы кіраўніка па ваенна-патрыятычным выхаванні ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі»), педагагічную дыягностыку (анкетаванне, апытванні, гутаркі, назіранне і іншае), сістэму зваротнай сувязі;

забяспечыць стварэнне і рэгулярнае напаўненне ўкладкі «Ваенна-патрыятычнае выхаванне» на сайце ўстановы адукацыі.

2.3. Духоўна-маральнае выхаванне

У 2023/2024 навучальным годзе духоўна-маральнае выхаванне вучняў застаецца адным з прыярытэтных напрамкаў выхавання. Мэтазгоднасць і актуальнасць духоўна-маральнага выхавання вучняў абумоўлена адлюстраванай у Кодэксе Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, Канцэпцыі і Праграме бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь неабходнасцю фарміравання рознабакова развітай, маральна сталай творчай асобы.

Установам агульнай сярэдняй адукацыі рэкамендуецца працягнуць практыку ўзаемадзеяння з Беларускай праваслаўнай царквой (далей – БПЦ) па выкарыстанні патэнцыялу традыцыйных ідэалаў і каштоўнасцей у духоўна-маральным выхаванні вучняў, фарміраванні іх светапогляду. У гэтай дзейнасці трэба абавязвацца на *Праграму супрацоўніцтва паміж Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь і Беларускай Праваслаўнай Царквой на 2020–2025 гады*, якая акцэнтуюе асаблівую ўвагу на кансалідацыі намаганняў для выкарыстання патэнцыялу праваслаўных традыцый і каштоўнасцей у выхаванні маральна сталай, духоўна развітай асобы, здольнай усведамляць сваю адказнасць за лёс Айчыны, усяго чалавецтва, навакольнага свету, быць захавальніцай культурнай спадчыны свайго народа.

У практыцы дзейнасці даказалі сваю эфектыўнасць і могуць быць рэкамендаваны такія формы ўзаемадзеяння і арганізацыі выхаваўчых мерапрыемстваў з удзелам прадстаўнікоў духавенства БПЦ, як тэматычныя сустрэчы, круглыя сталы па духоўна-маральнай тэматыцы, дыспуты, дыскусіі, урокі духоўнасці, цыклы духоўных сустрэч са святарамі, тэматычныя бацькоўскія сходы, навучальныя семінары, акцыі, асветніцкія і інфармацыйныя мерапрыемствы па фарміраванні навыкаў адказных паводзін, маральна-асветніцкія тыдні, фестывалі праваслаўнай культуры, дабрачынныя марафоны, лекторыі і іншыя.

Асаблівую ўвагу трэба надаваць крэзнаўству, якое дазваляе дакрануцца да сваіх каранёў, святыняў роднага краю. Падчас знаёмства вучняў з гістарычнымі помнікамі беларускага народа мэтазгодна раскрываць не толькі іх культурную, але і духоўную значнасць, ролю і месца ў духоўным жыцці нашай краіны.

Рэкамендуецца ва ўстановах адукацыі арганізоўваць праектную і даследчую дзейнасць па вывучэнні, выяўленні і аднаўленні святыняў роднага краю. Вынікам такой работы могуць стаць фотавыставы, тэматычныя фільмы і прэзентацыі, распрацоўка новых турыстычных маршрутаў. Эфектыўнай формай духоўна-маральнага выхавання з'яўляецца далучэнне вучняў да работы па вывучэнні і ахове помнікаў гісторыі і культуры, доглядзе месцаў пахаванняў абаронцаў Айчыны.

У 2023/2024 навучальным годзе неабходна працягнуць работу па ўключэнні вучняў у дабрачынную дзейнасць і валанцёрскі рух, якія садзейнічаюць фарміраванню сацыяльнай актыўнасці і адказнасці, паважлівага стаўлення да старэйшых, міласэрнасці, а таксама авалоданню навыкамі супрацоўніцтва. Мэтазгодна арганізаваць удзел у акцыях па аказанні дапамогі інвалідам, ветэранам вайны і працы, непаўналетнім вязням фашызму, падтрымцы дзяцей са шматдзетных сем'яў, дзяцей з абмежаванымі магчымасцямі і іншых. Добрачынныя справы, творчая дзейнасць, стваральная праца даюць вучням магчымасць атрымаць пэўны жыццёвы досвед, праявіць каштоўнасныя адносіны, а ў цяжкіх сітуацыях зрабіць маральны выбар на карысць маральных ідэалаў, высакародных учынкаў, вартага акружэння.

Для паспяховага духоўна-маральнага выхавання важная ўключанасць вучняў у жыццё рэгіёна: *рэгіянальныя дабрачынныя акцыі, конкурсы* (напрыклад, на лепшы сацыяльны дабрачынны праект «Мы – разам!»), *рэгіянальныя праекты*, накіраваныя на шанаванне старэйшых, сям'і, традыцыйных сямейных каштоўнасцей, прасоўванне адказнага бацькоўства, фарміраванне ў грамадстве паважлівага стаўлення да правоў і годнасці інвалідаў, садзейнічанне пазітыўнаму ўспрымання і актыўнай сацыяльнай ролі інвалідаў (напрыклад, рэгіянальны фестываль сямейнай творчасці «Жывіце ў радасці», конкурс «Сям'я года» і іншае); *мерапрыемствы*, накіраваныя на захаванне ў грамадстве міжканфесійнага і міжнацыянальнага міру і згоды, праяўленне павагі да рэлігійных традыцый і культуры нацыянальных супольнасцей (напрыклад, рэгіянальнае свята «З народнымі традыцыямі ў новы век», «Жыровіцкі фэст», Праваслаўны бал на Раство і іншыя).

У надыходзячым навучальным годзе мэтазгодна працягнуць рэалізацыю *факультатыўных заняткаў «Асновы духоўна-маральнай культуры і патрыятызму»* для вучняў V (VI), VI (VII) класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі. Факультатыўныя заняткі гэтай накіраванасці павінны стаць цэнтрам духоўнага жыцця ўстановы адукацыі, заахвочваць вучняў да маральных паводзін, маральнага ўдасканалення, маральнага ўчынку. Змест асобных тэм факультатыўных заняткаў рэкамендуецца выкарыстоўваць пры правядзенні пазакласных мерапрыемстваў па духоўна-маральным і патрыятычным выхаванні.

У наш час істотна ўзрастае роля і колькасць *рэсурсных цэнтраў па духоўна-маральным і патрыятычным выхаванні* вучняў. Такія цэнтры, якія развіваюцца як адзіная сістэма, функцыянуюць у розных раёнах і ўсіх рэгіёнах краіны. Іх работа накіроўваецца і каардынуецца Рэспубліканскім рэсурсным цэнтрам па духоўна-маральным і патрыятычным выхаванні, які дзейнічае на базе дзяржаўнай установы адукацыі «Акадэмія паслядыпломнай адукацыі» (далей – Акадэмія), і атрымлівае адлюстраванне на адпаведнай старонцы сайта Акадэміі, у тым ліку праз інтэрактыўны атлас рэсурсных цэнтраў.

Дзейнасць рэсурсных цэнтраў трэба накіраваць на ўкараненне ў практыку эфектыўнага досведу духоўна-маральнага і патрыятычнага

выхавання, у тым ліку з удзелам прадстаўнікоў БПЦ; арганізацыю павышэння кваліфікацыі педагагічных работнікаў па гэтым напрамку; падрыхтоўку метадычных, вучэбна-метадычных, інфармацыйна-аналітычных матэрыялаў; аказанне кансультацыйнай дапамогі педагагічным работнікам; вывучэнне, аналіз і абагульненне вынікаў работы па духоўна-маральным і патрыятычным выхаванні вучняў і інш.

2.4. Экалагічнае выхаванне

У 2023/2024 навучальным годзе трэба працягнуць работу па экалагічным выхаванні вучняў, накіраваную на фарміраванне ў іх экалагічнай культуры, уменняў і навыкаў рацыянальнага прыродакарыстання, рэалізацыю ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі сацыяльных праектаў з улікам рэгіянальнага экалагічнага кампанента. Работа па экалагічным выхаванні з'яўляецца ўкладам у забеспячэнне экалагічнай і біялагічнай бяспекі нашай краіны.

Пры арганізацыі экалагічнага выхавання трэба памятаць аб тым, што прырода з'яўляецца найважнейшым сродкам фарміравання ў вучняў духоўнасці, маральнасці, патрыятызму, эстэтычнага густу, развіцця пачуцця прыгожага, самаразвіцця. Неабходна арыентаваць вучняў на прымяненне розных падыходаў да вырашэння экалагічных праблем, выходзяць у іх адказнасць за захаванне прыроднай спадчыны, фарміраваць экалагічна прымальныя мадэлі паводзін, развіваць досвед сацыяльна адказнай дзейнасці.

Планам мерапрыемстваў па рэалізацыі Праграмы бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг. вызначаны актуальныя мерапрыемствы ў межах экалагічнага выхавання: правядзенне экалагічных акцый, стартапаў, валанцёрскіх акцый па развіцці ўсвядомленага спажывання і карыстання рэсурсамі; мерапрыемствы, накіраваныя на энерга- і водазберажэнне, абыходжанне з адходамі, беражлівыя адносіны да ляснага фонду краіны; конкурсы па зборы другаснай сыравіны, папулярызацыі раздзельнага збору смецця і цвёрдых бытавых адходаў і іншыя. Інфармацыя аб мерапрыемствах экалагічнай накіраванасці, умовах іх правядзення размешчана на сайце Рэспубліканскага цэнтра экалогіі і краязнаўства <https://rcek.by/>.

З мэтай папулярызацыі ідэй і каштоўнасцей устойлівага развіцця сярод дзяцей і моладзі з 2022 года для вучняў профільных класаў педагагічнай накіраванасці ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі рэалізуецца Рэспубліканскі адукацыйны праект «Урокі ўстойлівага развіцця», арганізатарамі якога з'яўляюцца Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка». Праект прадугледжвае правядзенне штотыднёвых анлайн-сесій з лічбавымі ўрокамі аб Мэтах устойлівага развіцця, вывучыўшы якія ўдзельнікі змогуць самастойна правесці свае першыя «ўстойлівыя» ўрокі і пазнаёміць з мэтамі ўстойлівага развіцця вучняў сваіх школ. Рэкамендуецца актывізаваць

работу ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ў напрамку фарміравання ў вучняў каштоўнасцей устойлівага развіцця.

2.5. Выхаванне культуры бяспекі жыццядзейнасці і навыкаў здаровага ладу жыцця

Фарміраванне навыкаў бяспечных паводзін, прафілактыка траўматызму, захаванне жыцця і здароўя вучняў застаюцца актуальным напрамкам выхаваўчай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ў 2023/2024 навучальным годзе. Трэба ўвесь час акцэнтаваць увагу вучняў на правілах паводзін у школе, побыце і на вуліцы, правілах пажарнай бяспекі, дарожнага руху.

З мэтай забеспячэння бяспекі жыццядзейнасці вучняў ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі неабходна кіравацца пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 3 жніўня 2022 г. № 227 «Аб зацвярджэнні правіл бяспекі, правіл расследавання і ўліку няшчасных выпадкаў, якія адбыліся з навучэнцамі».

Адным з аспектаў выхавання культуры бяспечнай жыццядзейнасці ў вучняў з'яўляецца стварэнне псіхалагічна бяспечнага асяроддзя ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі. Пытанні фарміравання прасторы даверу, бяспечнай, паспяховай і псіхалагічна камфортнай для атрымання ведаў і развіцця творчых здольнасцей вучняў, прафілактыкі ў іх булінгу і суіцыдальных паводзін разгледжаны ў дапаможніку для педагогічных работнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі Мацюховай В. В. і інш. «Школа как пространство доверия», які рыхтуецца да выдання.

Адным з найважнейшых напрамкаў фарміравання здаровага ладу жыцця ў вучняў з'яўляецца спартыўна-масавае і фізкультурна-аздараўленчая работа. Значнай падзеяй у жыцці нашай краіны стала правядзенне з 5 па 13 жніўня ў 11 гарадах Беларусі II Гульняў краін СНД па 20 відах спорту (<https://president.gov.by> / *Падзеі / Падпісаны Указ аб падрыхтоўцы і правядзенні ў Беларусі II Гульняў краін СНД*).

Рэкамендуецца ўключыць названую спартыўную падзею ў тэматыку інфармацыйных і класных гадзін, адлюстравачь на інфармацыйных стэндах, інтэрнэт-сайтах устаноў адукацыі.

Актуальным напрамкам застаецца работа па фарміраванні навыкаў здаровага ладу жыцця. Працэс выхавання павінен быць накіраваны на фарміраванне ў вучняў патрэб і ўстойлівых навыкаў здаровага ладу жыцця, выпрацоўку адмоўнага стаўлення да шкодных звычак, на ўмацаванне фізічнага, псіхічнага і маральнага здароўя вучняў.

У сучасных сацыяльных умовах актуальнасць набывае фарміраванне ў вучняў умення дзейнічаць у крызіснай сітуацыі. Звяртаем увагу, што рыхтуецца да выдання вучэбна-метадычны комплекс, падрыхтаваны ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай факультатыўных заняткаў «Мой псіхалагічны дабрабыт і дапамога аднагодкам у крызіснай сітуацыі» для VIII (IX, X, XI) класа устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы

агульнай сярэдняй адукацыі, які ўключае дапаможнік для педагогаў і рабочы спытак для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

2.6. Выхаванне псіхалагічнай культуры, імкнення да самапазнання і самаразвіцця

Выхаванне псіхалагічнай культуры, імкнення да самапазнання і самаразвіцця з'яўляецца найважнейшым складнікам мэтанакіраванага працэсу фарміравання рознабакова развітай, маральна сталай, творчай асобы вучня і заключаецца ў стварэнні ўмоў:

для фарміравання ўменняў і навыкаў эфектыўнай адаптацыі да зменлівых умоў жыццядзейнасці;

фарміравання пазнавальных і вучэбных інтарэсаў;

развіцця эмацыйна-каштоўнаснай сферы, творчага патэнцыялу і рэсурсных магчымасцей;

развіцця камунікатыўных здольнасцей і карэкцыі асобаснага развіцця і паводзін;

развіцця сферы ўяўленняў аб сабе як аб асобе;

развіцця творчых здольнасцей;

стымулявання працэсаў самапазнання і самаўдасканалення, імкнення да самарэалізацыі;

стымулявання вучэбнай матывацыі і развіцця гатоўнасці да сістэматычнага навучання;

пашырэння сацыяльных уяўленняў і каштоўнасцей і іншае.

Пры планаванні мерапрыемстваў па выхаванні псіхалагічнай культуры, імкнення да самапазнання і самаразвіцця педагагічным работнікам трэба абапірацца на змест адпаведнага раздзела *Праграмы бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гады*.

Павышэнню эфектыўнасці і выніковасці мерапрыемстваў будзе садзейнічаць выкарыстанне разнастайных навукова абгрунтаваных сучасных падыходаў, прынцыпаў, форм, метадаў і тэхналогій арганізацыі выхаваўчай работы, улік узроставых асаблівасцей, узроўню развіцця, інтарэсаў, здольнасцей, індыўідуальных асаблівасцей вучняў, досведу сацыяльнага фарміравання асобы, а таксама ўмоў і спецыфікі канкрэтнай установы адукацыі. Такія сродкі педагагічнай дзейнасці прадугледжваюць мадэляванне жыццёвых сітуацый, выкарыстанне ролевых гульняў, дыялагічных метадаў зносін, разнастайнай творчай дзейнасці, сумеснае праектаванне вырашэння праблем, калі вучні вучацца дэмакратычна размаўляць з іншымі людзьмі, крытычна і творча думаць, прымаць абгрунтаваныя рашэнні.

Да арганізацыі і ўдзелу ў мерапрыемствах па выхаванні псіхалагічнай культуры, імкнення да самапазнання і самаразвіцця мэтазгодна прыцягваць усіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу. Так, толькі ва ўзаемадзеянні класнага кіраўніка, педагога сацыяльнага, педагога-псіхолога, законных прадстаўнікоў вучняў, іншых зацікаўленых будзе эфектыўная арганізацыя і правядзенне мерапрыемстваў, накіраваных:

на паспяховую адаптацыю вучняў да змянення ўмоў навучання/выхавання;

развіццё псіхалагічнай устойлівасці да негатыўных уздзеянняў соцыуму; зніжэнне ўзроўню агрэсіўнасці, трывожнасці;

урэгуляванне канфліктаў і навучанне навыкам канструктыўных паводзін і канструктыўнага вырашэння канфліктных сітуацый;

інфармаванне вучняў аб «тэлефонах даверу», рэспубліканскай тэлефоннай «гарачай лініі» па аказанні псіхалагічнай дапамогі непаўналетнім, якія трапілі ў крызісную сітуацыю;

выяўленне і папярэджанне суіцыдальных дзеянняў непаўналетніх;

фарміраванне каштоўнасных адносін да чалавечага жыцця;

падрыхтоўку (падтрымку) вучняў, якія адносяцца да катэгорыі высокаматывавальных і адораных, да ўдзелу ў конкурсах, выставах, алімпіядах і іншых (п. 62–69 Праграмы бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гады).

З мэтай забеспячэння ўмоў для ўдасканалення прафесійнай кампетэнтнасці кіраўнікоў і спецыялістаў устаноў адукацыі па актуальных аспектах выхавання псіхалагічнай культуры, імкнення да самапазнання і самаразвіцця вучняў Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі праводзяцца мерапрыемствы ў адпаведнасці з Рэспубліканскім каардынацыйным планам мерапрыемстваў дадатковай адукацыі педагагічных работнікаў.

2.7. Працоўнае, прафесійнае і эканамічнае выхаванне

Адной з задач працоўнага выхавання ў 2023/2024 навучальным годзе застаецца падрыхтоўка вучняў да самастойнага жыцця і працы праз фарміраванне асноў культуры разумовай і фізічнай працы, усведамленне сацыяльнай значнасці прафесійнай дзейнасці, выпрацоўку працавітасці, ініцыятыўнасці, імкнення да дасягнення высокіх вынікаў.

Растварэнне сацыяльнай значнасці прафесій у грамадстве і фарміраванне матывацыйнай асновы для прафесійнага самавызначэння – асноўны напрамак прафарыентацыйнай работы ў сучасных умовах.

Планаванне работы ў 2023/2024 навучальным годзе павінна ўключаць мерапрыемствы па прафесійнай арыентацыі вучняў, у тым ліку: прафесійную асвету (прафінфармаванне), прафесійную дыягностыку, прафесійнае кансультаванне вучняў, мэтай якіх з'яўляецца падрыхтоўка вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі да ўсвядомленага выбару прафесіі ў адпаведнасці са здольнасцямі і патрэбамі грамадства. Пры гэтым асабліваю ролю адыгрываюць пазавучэбныя мерапрыемствы з прычыны вялікай разнастайнасці форм і метадаў іх правядзення («Школа прафесійнага самавызначэння», «Лабараторыя прафарыентацыі», «Прафарыенцір» і іншыя). Асаблівая ўвага павінна быць нададзена якаснаму змястоўнаму нападуненню прафарыентацыйных мерапрыемстваў.

Рэкамендуецца ўкараніць у практыку прафарыентацыйнай работы ўдзел вучняў у мерапрыемствах фармату «Вучань на дзень», якія прадугледжваюць

сумеснае навучанне школьнікаў і вучняў каледжаў на працягу вучэбнага дня ў вучэбна-вытворчых майстэрнях на занятках вытворчага навучання па адной са спецыяльнасцей пад кіраўніцтвам выкладчыкаў і майстроў устаноў прафесійнай адукацыі. У межах такіх мерапрыемстваў вучням старэйшых класаў прадастаўляецца магчымасць убачыць знутры вучэбны працэс ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы ПТА і ССА, наведаць вучэбныя заняткі па профільных дысцыплінах, пазнаёміцца з прафесіямі і спецыяльнасцямі.

Рэкамендаваны актыўны ўдзел у Днях адчыненых дзвярэй у розных установах адукацыі, Днях прафарыентацыі, «Прафесійных суботах», «ПрафКанікулах», якія ўключаюць цыкл розных практыка-арыентаваных адукацыйных мерапрыемстваў: прафесійныя пробы па спецыяльнасцях, прафесійна-арыентаваныя майстар-класы, практыкумы і іншыя. Варта даць вучням магчымасць «прымерыць» на сябе прафесію, паўдзельнічаць у мерапрыемствах, якія рэалізуюцца ва ўмовах прафесійнага кантэксту, набліжаных да рэальнай прафесійнай дзейнасці па прафесіях і спецыяльнасцях.

Трэба працягнуць практыку правядзення экскурсій на прадпрыемствы (вытворчы турызм і прамысловыя экскурсіі), практыку правядзення тэматычных сустрэч і круглых сталаў з прафесійна паспяховымі людзьмі, мерапрыемстваў, прысвечаных прафесійным святам і сямейным прафесійным дынастыям.

Трэба ў поўнай меры выкарыстаць магчымасці дапрафесійнай падрыхтоўкі вучняў. Важным застаецца правядзенне інфармацыйна-тлумачальнай работы, у тым ліку з дапамогай рэсурсаў сеткі Інтэрнэт.

Розныя аспекты прафарыентацыйнай работы ўстаноў адукацыі, прэзентацыі эфектыўнага педагагічнага досведу па гэтым напрамку прадстаўлены ў зборніку Актуальныя направленія профориентационной работы в современном учреждении образования : материалы научно-практической конференции : [Электронный ресурс] / сост. А. В. Чернявская ; ГУО «Акад. последиплом. образования». – Минск : АПО, 2023. – 323 с.

Асаблівую ўвагу пры планаванні трэба звярнуць на мерапрыемствы па эканамічным выхаванні, накіраваныя на набыццё вучнямі асноў эканамічных ведаў і далейшы правільны выбар спецыяльнасці, што дазволіць ім хутчэй уключыцца ў прафесійную дзейнасць, даць старт для прафесійнага і кар'ернага росту, прадпрымальніцкай дзейнасці. Асаблівую ўвагу важна надаць фарміраванню ўменняў і навыкаў дзелавой актыўнасці, самастойнай працоўнай дзейнасці. Трэба аказаць дапамогу развіццю маладзёжнага прадпрымальніцтва праз стварэнне і функцыянаванне вучэбных фірм, бізнес-кампаній, стартапаў і іншых ініцыятыў.

Адной з чаканых знакавых адукацыйных падзей 2023 года стане правядзенне нацыянальнага даследавання якасці адукацыі (НДЯА). Гэта новае для краіны даследаванне, накіраванае на атрыманне аб'ектыўнай інфармацыі аб стане сістэмы агульнай базавай адукацыі для прыняцця абгрунтаваных

кіраўніцкіх рашэнняў. Кожны ўдзельнік НДЯА атрымае варыянт работы, які змяшчае заданні па дзвюх галінах функцыянальнай адукаванасці (чытацкай і матэматычнай або прыродазнаўчанавуковай і фінансавай). Трэба ўзмацніць работу па фарміраванні фінансавай адукаванасці вучняў, асабліваю ўвагу надаўшы пытанням вядзення сямейнага бюджэту; абароне правоў спажывцоў фінансавых паслуг; асаблівацям страхавання і крэдытавання; спосабам прадухілення махлярскіх дзеянняў і іншае.

У 2023/2024 навучальным годзе будзе магчымая рэалізацыя вучэбнай праграмы факультатыўных заняткаў «Асновы фінансавай адукаванасці» для V–VII класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі. Рыхтуецца да выпуску дапаможнік для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання «Основы финансовой грамотности. Факультативные занятия в 5-7 классах» (складальнікі: К. В. Сталярова, І. У. Стэфановіч, А. А. Несцерава, В. М. Дзядок, Л. А. Клімовіч, В. С. Дэйч) і дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання «Основы финансовой грамотности. Факультативные занятия в 5–7 классах» (складальнікі: К. В. Сталярова, І. У. Стэфановіч, А. А. Несцерава, В. М. Дзядок, Л. А. Клімовіч, В. С. Дэйч).

вучэбна-метадычны комплекс «Асновы фінансавай адукаванасці. 5–7 класы» накіраваны на фарміраванне ў вучняў базавых ведаў аб фінансавых канцэпцыях, навыкаў разумнага выкарыстання фінансавых інструментаў, эфектыўнае планаванне асабістага бюджэту, забеспячэнне ўласнай фінансавай бяспекі, а таксама рацыянальных мадэлей фінансавых паводзін і пазітыўнага стаўлення да тых ці іншых фінансавых пытанняў і фінансавых інстытутаў. Звяртаем увагу, што раней распрацаваны аналагічны ВМК для 8–9 класаў (<https://adu.by> / *Галоўная / Адукацыйны працэс 2023/2024 навучальны год / Агульная сярэдняя адукацыя / Вучэбныя прадметы. V–XI класы. / Грамадствазнаўства*).

2.8. Узаемадзеянне ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з сям'ёй

Узаемадзеянне ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з сям'ёй трэба разглядаць як працэс сумеснай дзейнасці па ўзгадненні задач, форм і метадаў сямейнага і школьнага выхавання. Мэтай узаемадзеяння з'яўляецца стварэнне ўмоў для паспяховай самарэалізацыі дзіцяці, яго асобнага росту, фарміравання матывацыі да вучэння, захавання фізічнага і псіхічнага здароўя, сацыяльнай адаптацыі, гарманізацыя ўзаемаадносін паміж педагогамі, вучнямі і бацькамі, своечасовае выяўленне праблем сямейнага выхавання.

Узаемадзеянне з сям'ёй павінна быць дакладна выбудаванай сістэмай, якая можа ўключаць наступныя напрамкі:

- арганізацыя работы з сям'ямі вучняў, якія патрабуюць асаблівай педагагічнай увагі;
- вывучэнне асабліваццей сямейнага выхавання;

- карэкцыя дзіцяча-бацькоўскіх адносін, кансультаванне законных прадстаўнікоў;

- правядзенне мерапрыемстваў з сям'ёй у межах шостага школьнага дня (4-я субота месяца);

- мерапрыемствы, акцыі, музычныя і конкурсныя праграмы, тэматычныя вечары, прысвечаныя Рэспубліканскаму дню маці (14.10), Дню бацькі (21.10), Тыдню сям'і (Міжнароднаму дню сям'і) і іншым святочным і памятным датам;

- правядзенне бацькоўскіх сходаў і канферэнцый, мерапрыемстваў рэспубліканскага праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт»;

- удзел законных прадстаўнікоў у рабоце бацькоўскага камітэта, апякунскага савета;

- арганізацыя работы настаўніка-бацькоўскага патруля.

Класныя кіраўнікі – ключавое звяно ў арганізацыі непасрэднага ўзаемадзеяння з сям'ямі вучняў. Менавіта яны вывучаюць асаблівасці сямейнага выхавання, ажыццяўляюць педагагічную дыягностыку дзіцяча-бацькоўскіх адносін, уключаны ў працэс карэкціроўкі цяжкасцей і парушэнняў.

У адпаведнасці з абноўленымі *Метадычнымі рэкамендацыямі па міжведамасным узаемадзеянні дзяржаўных органаў, дзяржаўных і іншых арганізацый пры выяўленні неспрыяльнай для дзяцей абстаноўкі, правядзенні сацыяльнага расследавання, арганізацыі работы з сям'ямі, дзе прызнана, што дзеці знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы*, пры навучанні дзяцей ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі вывучэнне асаблівасцей сямейнага выхавання класным кіраўніком ажыццяўляецца рэгулярна, рэкамендуемая перыядычнасць наведвання непаўналетніх дома – 1 раз на год; часцей – пры ўзнікненні такой неабходнасці.

Наведванне сям'яў не павінна мець фармальны характар. Сям'і вучняў 1-х, 5-х, 10-х класаў, сям'і вучняў, якія прыбылі ў клас, рэкамендуецца наведаць да 1 лістапада; сям'і, знаёмства з якімі ўжо адбылося раней, – да 1 студзеня.

Ажыццяўляючы візіт у сям'ю, каб не ствараць напружання ва ўзаемаадносінах з законнымі прадстаўнікамі вучняў, класнаму кіраўніку рэкамендуецца ўзгадніць дату і час наведвання. Пры наведванні сям'яў з мэтай вывучэння асаблівасцей сямейнага выхавання непаўналетніх складанне класным кіраўніком актаў абследавання ўмоў жыцця і выхавання непаўналетняга або актаў іншага характару немэтазгодна.

Адзнака аб наведванні вучняў дома ўносіцца класным кіраўніком у класным журнале (у раздзеле «Улік арганізацыйна-выхаваўчай работы» робіцца запіс аб вывучэнні асаблівасцей сямейнага выхавання вучня з указаннем яго прозвішча, імя, даты наведвання дома).

У адпаведнасці з *Метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі ва ўстановах адукацыі індывідуальнай прафілактычнай работы з навучэнцамі* (зацв. намеснікам Міністра адукацыі А.У. Кадлубаем 01.02.2023) адпаведная работа можа быць арганізавана па заяве самога вучня або яго законных прадстаўнікоў. У гэтым выпадку распрацоўваецца праграма індывідуальнай

прафілактычнай работы, якая з'яўляецца сістэмаўтваральным кампанентам узаемадзеяння з непаўналетнім і яго законнымі прадстаўнікамі. Праграма прадугледжвае ўключэнне непаўналетняга і яго акружэння ў працэс пераадолення праблемнай сітуацыі, стварэнне ўмоў для засваення дзіцем пазітыўнага досведу вырашэння праблем. Мерапрыемствы праграмы, праведзеныя класнымі кіраўнікамі, рэгіструюцца ў адпаведнай дакументацыі.

У 2023/2024 навучальным годзе будзе працягнута рэалізацыя рэспубліканскага праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт» (далей – праект). Трэба адзначыць сістэмную работу па рэалізацыі праекта ў большасці ўстаноў адукацыі. Разам з тым у шэрагу УАСА праект рэалізуецца фармальна, заняткі ахопліваюць малую колькасць бацькоў; у некаторых выпадках план прадугледжвае правядзенне бацькоўскіх сходаў, тэматыка і перыядычнасць правядзення якіх не адпавядае прыкладнай праграме рэалізацыі праекта, адсутнічае належны кантроль і каардынацыя рэалізацыі праекта.

У адпаведнасці з інструктыўна-метадычным пісьмом «Аб рэалізацыі ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі рэспубліканскага праекта “Бацькоўскі ўніверсітэт”» на сайтах устаноў агульнай сярэдняй адукацыі павінна быць створана і пастаянна актуалізавацца ўкладка «Бацькоўскі ўніверсітэт», на якой размяшчаецца інфармацыя аб тэматыцы, форме арганізацыі, часу правядзення мерапрыемстваў праекта, памяткі, буклеты, флаеры па тэмах заняткаў, пытанні для абмеркавання, заданні, якія патрабуюць падрыхтоўкі, фотасправаздачы аб правядзенні мерапрыемстваў. Разам з тым у шэрагу выпадкаў укладка змяшчае толькі план рэалізацыі праекта. Асобныя прыклады вышэйназваных парушэнняў выяўлены ў ходзе аналізу арганізацыі ідэалагічнай і выхаваўчай работы і павінны быць выпраўлены.

У раздзеле нацыянальнага адукацыйнага партала <https://vosпитание.edu.by> створана ўкладка «Бацькоўскі ўніверсітэт» (<https://vosпитание.edu.by/roditelskij-universitet.html>), якая ўключае наступныя раздзелы: прыкладная праграма праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт»; інфармацыйна-метадычныя матэрыялы для правядзення заняткаў з бацькамі; рэкамендацыі па рэалізацыі ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі рэспубліканскага праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт»; каталог матэрыялаў для правядзення заняткаў з бацькамі (на сайце <https://roduniversitet.bspu.by>). Трэба адзначыць, што на працягу 2022/2023 навучальнага года ўкладка папаўнялася новымі матэрыяламі і распрацоўкамі.

Для выкарыстання ў межах вышэйназванага праекта выдадзены дапаможнік Семейное воспитание: ребенок – младший школьник : пособие для педагогических работников учреждений общ. сред. образования с белорус. и рус. яз. обучения / В. В. Мартынова, Е. К. Погодина. – Минск : Национальный институт образования, 2023. – 176 с. – (Родительский университет).

Пры арганізацыі работы з бацькамі неабходна пастаянна пашыраць дыяпазон інтэрактыўных метадаў узаемадзеяння, якія дазваляюць павысіць

эфектыўнасць уплыву педагога на бацькоў, растлумачыць бацькоўскія чаканні, уяўленні, асцярогі.

2.9. Сацыяльна-педагагічная падтрымка вучняў і аказанне ім псіхалагічнай дапамогі

Забеспячэнне сацыяльна-педагагічнай падтрымкі вучняў і аказанне ім псіхалагічнай дапамогі з'яўляецца адным з асноўных патрабаванняў да арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Сацыяльна-педагагічная падтрымка вучняў і аказанне ім псіхалагічнай дапамогі ажыццяўляюцца ў УАСА педагогам сацыяльным і (або) педагогам-псіхолагам.

Парадак сацыяльна-педагагічнай падтрымкі вучняў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі зацверджаны пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 20.09.2022 № 328.

Кола абавязкаў і аб'ём работ, які выконваецца канкрэтным спецыялістам, удакладняецца і тлумачыцца ў адпаведнасці з кваліфікацыйнымі патрабаваннямі і службовымі абавязкамі 28 Адзінага кваліфікацыйнага даведніка пасад служачых «Пасады служачых, занятых у адукацыі» (далей – АКДПС-28) у яго пасадавай інструкцыі.

Для эфектыўнай арганізацыі дзейнасці педагога сацыяльнага, педагога-псіхолага пры правядзенні пасяджэнняў метадычных фарміраванняў педагогаў сацыяльных, педагогаў-псіхолагаў у 2023/2024 навучальным годзе неабходна забяспечыць вывучэнне актуальных нарматыўных прававых дакументаў.

Лакальныя акты мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, распрацаваныя для забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі вучняў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі, павінны грунтавацца на палажэннях і патрабаваннях нарматыўных прававых актаў і інфармацыйна-аналітычных матэрыялаў Міністэрства адукацыі.

Планаванне дзейнасці па сацыяльна-педагагічнай падтрымцы вучняў і аказанні ім псіхалагічнай дапамогі размешчаны ў інструктыўна-метадычным пісьме «Асаблівасці арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ў 2022/2023 навучальным годзе».

Стварэнне ва ўстановах адукацыі выхаваўчага асяроддзя, якое садзейнічае зніжэнню колькасці правапарушэнняў, перашкаджае распаўсюджванню ў падлеткавым асяроддзі негатыўных сацыяльных з'яў, – галоўная мэта педэгагічнай дзейнасці па прафілактыцы супрацьпраўных паводзін вучняў.

Эфектыўнымі формамі і метадамі работы па прафілактыцы супрацьпраўных паводзін непаўналетніх з'яўляюцца індывідуальнае і групавое кансультаванне, правядзенне дыспутаў, вырашэнне праблемных задач і сітуацый духоўна-маральна і прававога зместу, арганізацыя сустрэч з

цікавымі людзьмі, работа ваенна-патрыятычных клубаў, профільных лагераў, правядзенне турыстычных паходаў і іншае.

Занятасць падлеткаў у пазавучэбны час з'яўляецца дзейснай прафілактычнай мерай, якая садзейнічае атрыманню першых працоўных навыкаў, дае магчымасць зрабіць больш усвядомлены выбар будучай прафесіі, стварае ўмовы для самарэалізацыі і самаразвіцця вучня.

У 2023/2024 навучальным годзе неабходна прыняць дзейсныя меры па забеспячэнні стапрацэнтнай занятасці непаўналетніх у шосты школьны дзень, у канікулярны перыяд з прыцягненнем рэсурсаў устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, устаноў спорту і культуры, з выкарыстаннем патэнцыялу ваенна-патрыятычных клубаў, магчымасцей дзіцячых і маладзёжных грамадскіх аб'яднанняў.

Работа з вучнямі, якія маюць патрэбу ў асаблівай педагагічнай увазе, дазволіць вырашыць задачы іх эфектыўнай занятасці ў пазавучэбны час, больш эфектыўна ажыццяўляць працэс грамадзянскага, патрыятычнага, духоўна-маральнага выхавання (рэкамендацыі «*Метадычныя аспекты ўдасканалення выхаваўчай работы ў шосты школьны дзень*»).

Пры гэтым трэба прадугледзець арганізацыю пастаяннага маніторынгу і кантролю занятасці непаўналетніх не толькі ва ўстановах адукацыі, але і ў іншых установах дадатковай адукацыі.

Адным з важных напрамкаў работы УАСА з'яўляецца прафілактыка суіцыданебяспечных паводзін непаўналетніх і недапушчэнне ўцягвання дзяцей і падлеткаў у актыўныя дэструктыўныя супольнасці і гульні. У інструктыўна-метадычным пісьме «*Асаблівасці арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ў 2022/2023 навучальным годзе*» размешчаны *Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі ва ўстанове адукацыі работы па прафілактыцы суіцыданебяспечных паводзін навучэнцаў (дадатак 5)*.

На сайце дзяржаўнай установы адукацыі «Акадэмія паслядыпломнай адукацыі» ў раздзеле «*Метадычнае суправаджэнне выхаваўчай работы*» педагагічным работнікам прапануюцца карысныя інфармацыйна-метадычныя матэрыялы па актуальных аспектах забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі вучняў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі.

Каляндар дзяржаўных свят, святочных дзён, памятных і святочных дат

I. Дзяржаўныя святы, святочныя дні, памятныя даты ў Рэспубліцы Беларусь

Дзяржаўныя святы:

Дзень Канстытуцыі – 15 сакавіка;

Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі – 2 красавіка;

Дзень Перамогі – 9 мая;

Дзень Дзяржаўнага сцяга, Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь – другая нядзеля мая;

Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі) – 3 ліпеня;

Дзень народнага адзінства – 17 верасня.

Агульнарэспубліканскія святочныя дні:

Новы год – 1 і 2 студзеня;

Дзень абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь – 23 лютага;

Дзень жанчын – 8 сакавіка;

Свята працы – 1 мая;

Дзень Кастрычніцкай рэвалюцыі – 7 лістапада.

Прафесійныя і іншыя святочныя дні:

Дзень ратавальніка – 19 студзеня;

Дзень беларускай навукі – апошняя нядзеля студзеня;

Дзень друку – 5 мая;

Дзень сям'і – 15 мая;

Дзень піянерскай дружбы – 19 мая;

Дзень моладзі і студэнцтва – апошняя нядзеля чэрвеня;

Дзень ведаў – 1 верасня;

Дзень беларускага пісьменства – першая нядзеля верасня;

Дзень бібліятэк – 15 верасня;

Дзень пажылых людзей – 1 кастрычніка;

Дзень настаўніка – першая нядзеля кастрычніка;

Дзень маці – 14 кастрычніка;

Дзень бацькі – 21 кастрычніка;

Дзень інвалідаў Рэспублікі Беларусь – 3 снежня;

Дзень правоў чалавека – 10 снежня;

Дзень беларускага кіно – 17 снежня.

Памятныя даты:

Дзень памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў – 15 лютага;

Дзень чарнобыльскай трагедыі – 26 красавіка;

Дзень усенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны і генацыду беларускага народа – 22 чэрвеня.

II. Святочныя даты (міжнародныя дні, заснаваныя ААН, іншымі арганізацыямі, грамадскімі аб'яднаннямі):

- Сусветны дзень заповеднікаў і нацыянальных паркаў – 11 студзеня;
- Дзень юнага героя-антыфашыста – 8 лютага;
- Міжнародны дзень роднай мовы – 21 лютага;
- Міжнародны дзень барацьбы з наркаманіяй і наркабізнесам – 1 сакавіка;
- Сусветны дзень дзікай прыроды – 3 сакавіка;
- Сусветны дзень паэзіі – 21 сакавіка;
- Міжнародны дзень лясоў – 21 сакавіка;
- Сусветны дзень водных рэсурсаў – 22 сакавіка;
- Сусветны дзень тэатра – 27 сакавіка;
- Міжнародны дзень дзіцячай кнігі – 2 красавіка;
- Міжнародны дзень спорту на карысць развіцця і міру – 6 красавіка;
- Сусветны дзень здароўя – 7 красавіка;
- Міжнародны дзень вызвалення вязняў канцлагераў – 11 красавіка;
- Міжнародны дзень палёту чалавека ў космас – 12 красавіка;
- Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін – 18 красавіка;
- Міжнародны дзень Зямлі – 22 красавіка;
- Сусветны дзень кнігі і аўтарскага права – 23 красавіка;
- Сусветны дзень аховы працы – 28 красавіка;
- Міжнародны дзень музеяў – 18 мая;
- Сусветны дзень культурнай разнастайнасці ў імя дыялогу і развіцця – 21 мая;
- Міжнародны дзень біялагічнай разнастайнасці – 22 мая;
- Сусветны дзень без тытуню – 31 мая;
- Міжнародны дзень абароны дзяцей – 1 чэрвеня;
- Сусветны дзень навакольнага асяроддзя – 5 чэрвеня;
- Дзень юннатскага руху – 15 чэрвеня;
- Міжнародны дзень барацьбы са злоўжываннем наркатычнымі сродкамі і іх незаконным абаротам – 26 чэрвеня;
- Міжнародны дзень дружбы – 30 ліпеня;
- Сусветны дзень барацьбы з гандлем людзьмі – 30 ліпеня;
- Міжнародны дзень моладзі – 12 жніўня;
- Міжнародны дзень дабрачыннасці – 5 верасня;
- Міжнародны дзень пісьменнасці – 8 верасня;
- Міжнародны дзень аховы аэравага слоя – 16 верасня;
- Міжнародны дзень міру – 21 верасня;
- Сусветны дзень турызму – 27 верасня;
- Міжнародны дзень пажылых людзей – 1 кастрычніка;
- Міжнародны дзень музыкі – 1 кастрычніка;
- Сусветны дзень абароны жывёл – 4 кастрычніка;
- Сусветны дзень настаўнікаў – 5 кастрычніка;
- Дзень Арганізацыі Аб'яднаных Нацый – 24 кастрычніка;

Міжнародны дзень школьных бібліятэк – чацвёрты панядзелак кастрычніка;

Сусветны дзень навукі за мір і развіццё – 10 лістапада;

Міжнародны дзень энергазберажэння – 11 лістапада;

Сусветны дзень дзіцяці – 20 лістапада;

Сусветны дзень барацьбы са СНІДам – 1 снежня;

Міжнародны дзень інвалідаў – 3 снежня;

Міжнародны дзень добраахвотнікаў у імя эканамічнага і сацыяльнага развіцця (Сусветны дзень валанцёраў) – 5 снежня;

Сусветны дзень правоў чалавека – 10 снежня.

III. Юбілейныя даты, якія будуць адзначацца ў 2023/2024 навучальным годзе:

25.09.2023 – 110 год з дня нараджэння **Сяргея Грахоўскага**, беларускага паэта, празаіка і перакладчыка.

27.09.2023 – 120 гадоў з дня нараджэння **Веры Харужай**, удзельніцы грамадзянскай вайны, дзеяча рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі.

20.11.2023 – 75 гадоў з дня нараджэння **Яўгеніі Янішчыц**, беларускай паэтэсы.

28.11.2023 – 65 гадоў з дня нараджэння **Уладзіміра Карвата**, лётчыка, першага Героя Беларусі.

16.12.2023 – 120 гадоў з дня нараджэння **Івана Ахрэмчыка**, беларускага жывапісца, народнага мастака Беларускай ССР.

24.12.2023 – 225 гадоў з дня нараджэння **Адама Міцкевіча**, беларускага паэта, пісьменніка, перакладчыка і драматурга.

01.01.2024 – 95 гадоў з дня адкрыцця **Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі**.

06.01.2024 – 110 гадоў з дня нараджэння **Аркадзя Куляшова**, паэта, перакладчыка, народнага паэта Беларусі.

13.01.2024 – 125 гадоў з дня нараджэння **Васіля Каржа**, стваральніка і камандзіра першага партызанскага атрада ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, генерал-маёра, Героя Савецкага Саюза.

19.06.2024 – 100 гадоў з дня нараджэння **Васіля Быкава**, беларускага пісьменніка.

03.07.2024 – 80 гадоў з дня **вызвалення Мінска** ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Пералік вучэбных праграм факультатыўных заняткаў выхаваўчай накіраванасці, зацверджаных Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь і рэкамендаваных да выкарыстання ва ўстановах адукацыі

1. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Мой край» для I–IV класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Правілы ў маім жыцці» для II–IV класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

3. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Асновы духоўна-маральнай культуры і патрыятызму» для V (VI) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

4. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Асновы духоўна-маральнай культуры і патрыятызму» для VI (VII) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

5. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Будучыня пачынаецца сёння» для III (IV) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

6. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Будучыня пачынаецца сёння» для V (VI) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

7. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Будучыня пачынаецца сёння» для VII (VIII) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

8. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Вучымся жыць у міры і згодзе» для V–VIII класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

9. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Мы – самі» для V–VIII класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

10. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Краязнаўства» для VI–IX класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

11. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Даследуючы гуманітарнае права» для VIII (IX, X, XI) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

12. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Мой псіхалагічны дабрабыт і дапамога аднагодкам у крызіснай сітуацыі» для VIII (IX, X, XI) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

13. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Асновы экалогіі і прафесійнае будучыня» для IX (X) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

14. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Падрыхтоўка валанцёраў да рэалізацыі падыходу “роўны навучае роўнага”» для IX (X, XI) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

15. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Падрыхтоўка школьніка – лідара і арганізатара дзіцячага, маладзёжнага і грамадскага аб'яднання» для IX (X) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

16. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Асновы сучаснага этыкету» для IX (X, XI) класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

17. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Асновы сямейнага жыцця» для вучняў IX–XI класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

18. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Духоўная спадчына Беларусі (IX ст. – 1569 г.)» для VI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

19. Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Святыні роднага краю» для IX–X класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

Метадычныя рэкамендацыі «Аб арганізацыі дзейнасці сцягавых груп ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі»

Агульныя палажэнні

Мэтанакіраванае, сістэматычнае выкарыстанне сімвалаў, атрыбутаў, рытуалаў адкрывае вялікія магчымасці для павышэння эфектыўнасці ваенна-патрыятычнага выхавання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі (далей – УАСА).

Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь (далей – Сцяг) выносіцца пры правядзенні ўрачыстых мерапрыемстваў членамі сцягавай (цырыманіяльнай) групы на лінейках, урачыстых сходах, святах і іншых цырымоніях.

Сцягавая група можа мець асноўны і запасны склады, колькасць яе ўдзельнікаў, задзейнічаных пры правядзенні ўрачыстага мерапрыемства, залежыць ад месца правядзення, маштабу мерапрыемства, кантынгенту вучняў. Колькасны склад сцягавай групы (асноўны склад) можа вагацца ад 1 вучня (сцяганосец) да 4 чалавек (кіраўнік групы, сцяганосец і 2 асістэнты).

Сцягавая група мае сваю экіпіроўку:

ваенная форма (парадная форма адзення) пры наяўнасці права яе нашэння або адзенне дзелавога стылю чорна-белага колеру;

сцягавая стужка пры наяўнасці права яе нашэння (апранаецца праз правае плячо да левага боку);

белыя пальчаткі.

Выкарыстаны сцягавай групай Сцяг павінен адпавядаць патрабаванням, прадстаўленым у Законе Рэспублікі Беларусь ад 5 ліпеня 2004 г. № 301-З «Аб дзяржаўных сімвалах Рэспублікі Беларусь».

Даведачна: Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь мацуецца на дрэўку (флагштоку), якое афарбоўваецца ў залацісты (охра) колер. Адносіны шырыні Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь да даўжыні дрэўка – 1:3.

Пры правядзенні цырымоній і іншых урачыстых мерапрыемстваў на верхнім канцы дрэўка Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь замацоўваецца верхавіна ромбападобнай формы з выявай пяціканцовай зоркі, аналагічнай яе выяве на Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь. Верхавіны вырабляюцца з металу жоўтага колеру.

Адбор вучняў у склад сцягавай групы

Члены сцягавай групы выбіраюцца з ліку вучняў II (8–9 класы) і III ступеней агульнай сярэдняй адукацыі, якія з'яўляюцца членамі актыву вучнёўскага самакіравання, пярвічнай арганізацыі ГА «БРСМ», спартыўных каманд, пераможцаў і ўдзельнікаў конкурсаў, фестываляў, алімпіяд, паказалі высокі ўзровень падрыхтоўкі ў асобных прадметных галінах, асаблівых поспехі ў навукова-даследчай, творчай, інтэлектуальнай і іншай дзейнасці, не маюць парушэнняў правіл унутранага распарадку, злачынстваў і правапарушэнняў. Выбары могуць быць арганізаваны на конкурснай аснове.

Пры выбары членаў сцягавай групы таксама ўлічваюцца асаблівасці фізічнага развіцця вучняў (канстытуцыя, рост, група здароўя).

Пры неабходнасці трэба арганізаваць правядзенне бацькоўскага сходу (групавой гутаркі) з бацькамі вучняў, адабраных у сцягавыя групы, падчас якога растлумачваюцца мэты і задачы сцягавай групы, патрабаванні, што прад'яўляюцца да вучняў, неабходнасць практычнай і тэарэтычнай падрыхтоўкі, ажыццяўляецца знаёмства з кіраўніком адпаведнай групы.

Склад сцягавай групы і парадак яе падрыхтоўкі зацвярджаецца загадам дырэктара УАСА (склад сцягавай групы зацвярджаецца пасля разгляду кандыдатур на пасаджэнні педагогічнага савета з улікам меркавання вучняў (узгадненне органа вучнёўскага самакіравання, Савета пярвічнай арганізацыі ГА «БРСМ»)). Кіраўніком сцягавай групы можа быць прызначаны педагогічны работнік (кіраўнік ВПВ, педагог-арганізатар і іншыя) або вучань, якія валодаюць адпаведным досведам, фізічнымі і маральна-псіхалагічнымі якасцямі. Адказным за падрыхтоўку сцягавай групы прызначаецца кіраўнік ВПВ (пры яго адсутнасці – педагог вучэбнага прадмета «Дапрызыўная і медыцынская падрыхтоўка», кіраўнік фізічнай культуры і спорту, іншы педагог, які мае адпаведны досвед).

Члены сцягавай групы абавязаны:

ведаць гісторыю Дзяржаўнага герба, сцяга, гімна Рэспублікі Беларусь; выхоўваць асабістым прыкладам павагу да Дзяржаўнага сцяга

Рэспублікі Беларусь;

выконваць правілы абыходжання з Дзяржаўным сцягам, імкнуча кожны звязаны з ім рытуал зрабіць змястоўным і выразным;

авалодваць страявымі прыёмамі, тэхнікай і метадыкай правядзення цырымоній унясення і вынасу Дзяржаўнага сцяга;

быць узорным, дысцыплінаваным вучнем, мець ахайны знешні выгляд.

Арганізацыя заняткаў па страявой падрыхтоўцы

Падчас тэарэтычнай і практычнай падрыхтоўкі вучняў – удзельнікаў сцягавай групы неабходна фарміраваць паважлівыя адносіны да Дзяржаўнага сцяга, вучыць правільнаму абыходжанню з ім. Падчас практычнай падрыхтоўкі сцяганосцаў і асістэнтаў мэтазгодна пачынаць з адпрацоўкі элементаў адзіночнай страявой падрыхтоўкі. Важна ўвесь час удасканалваць страявыя ўменні сцягавай групы, імкнучыся да дакладнасці, правільнасці, сінхроннасці і прыгажосці рухаў. Страявая падрыхтоўка дапамагае выпрацоўваць трываласць, адказнасць, правільную паставу, уменне трымаць сябе на публіцы, зладжана працаваць у камандзе.

Навучанне сцягавых груп па страявой падрыхтоўцы і выкананні рытуальных дзеянняў павінна складаць не менш за 20–22 гадзіны за навучальны год, правядзенне заняткаў па вывучэнні тэарэтычнага матэрыялу павінна складаць 5–6 гадзін (уключаючы прагляд відэаматэрыялаў).

Падчас арганізацыі страявой падрыхтоўкі ажыццяўляецца адпрацоўка выканання ў складзе сцягавых груп наступных рытуальных дзеянняў:

унясенне і вынас Сцяга фронтам і калонай цырыманняльным крокам;

размяшчэнне сцяганосца і асістэнтаў ля Сцяга ў становішчы «Смірна»; змена сцягавых груп (з перадачай Сцяга): змена спераду, змена ззаду, змешаная змена;

рух сцягавай групы ў паходным страі;
схіленне Сцяга (хвіліна маўчання) і іншае.

Кожныя заняткі па страявой падрыхтоўцы для сцягавай групы павінны складацца з трох частак:

уступнай часткі, на працягу якой праводзіцца агляд знешняга выгляду і выхад да месца заняткаў на страявы пляц (пляцоўку), аб'яўляецца тэма, мэта заняткаў і вучэбныя пытанні;

асноўнай часткі, якая ўключае вывучэнне і адпрацоўку новых прыёмаў па падзелах і ў цэлым пад каманду кіраўніка;

заклучнай часткі, у якой рэкамендуецца правесці разбор і даць ацэнку дзеянням вучняў, адзначыць іх дасягненні і даць заданне для самастойнай падрыхтоўкі.

Кіраўнік заняткаў аб'яўляе тэму, мэту заняткаў і вучэбныя пытанні, пасля чаго пачынае заняткі з паўтарэння вывучанага напярэдадні прыёму. Затым пачынае вывучэнне і трэніроўку новага прыёму.

Кіраўнік заняткаў спачатку паказвае выкананне страявога прыёму ў цэлым, а затым па элементах. Паказ па элементах праводзіцца ў павольным тэмпе, а потым у звычайным.

Методыка навучання страявым прыёмам

Навучанне страявым прыёмам неабходна праводзіць у наступнай паслядоўнасці:

- азнаямленне з прыёмам;
- развучванне прыёму;
- трэніроўка.

Азняямленне з прыёмам павінна даць вучням правільнае ўяўленне аб ім. Для гэтага неабходна:

- назваць прыём або дзеянне і паказаць, дзе і з якой мэтай яно прымяняецца;
- падаць каманду, па якой выконваецца прыём;
- паказаць выкананне прыёму ў цэлым, а затым у павольным тэмпе і па падзелах з кароткім тлумачэннем парадку яго выканання.

Развучванне прыёму праводзіцца з мэтай правільнага яго выканання вучнямі. У залежнасці ад складанасці страявога прыёму развучванне яго можа праводзіцца:

- у цэлым, калі прыём нескладаны;
- па падзелах, калі прыём складаны;
- з дапамогай падрыхтоўчых практыкаванняў, калі прыём складаны і асобныя яго элементы цяжка засвойваюцца.

Развучванне страявога прыёму або дзеяння (яго часткі) пачынаецца з азнаямлення. Для гэтага кіраўнік заняткаў узорна паказвае вучням парадак

выканання прыёму або дзеяння ў цэлым, а затым па частках (па падзелах), адначасна тлумачачы дзеянні.

Паказ неабходна суправаджаць кароткім тлумачэннем. Тлумачэнне дазваляе раскрыць такія бакі вывучаемых страявых прыёмаў ці дзеянняў, якія не даюць поўнага ўяўлення шляхам назірання. Тлумачэнне павінна быць кароткім і даходлівым. Яно арыентуе вучняў на тое, што будзе паказана, ці на тое, ад чаго залежыць правільнасць выканання страявога прыёму або дзеяння. У выніку гэтага ўспрыманне паказаных прыёмаў і дзеянняў становіцца больш мэтанакіраваным, вучні больш хутка і ясна ўяўляюць, што ад іх патрабуецца для паспяховага авалодання вывучаемымі прыёмамі або дзеяннямі.

Пасля азнаямлення са страявым прыёмам або дзеяннем *працэс фарміравання навыку* як цэласнага дзеяння ўключае тры цесна звязаныя паміж сабой асноўныя этапы:

- раздзяленне прыёму або дзеяння (складанага) на часткі (элементарныя дзеянні) і выкананне кожнага элементарнага дзеяння паасобку;

- паслядоўнае аб'яднанне асобных элементарных дзеянняў у групы, а затым – у адно цэлае;

- выпрацоўка аўтаматызму дзеянняў, які набываецца дзякуючы шматразовым паўторам (трэніроўкам), падпарадкаваным задачы больш хуткага і правільнага выканання прыёму або дзеяння.

Трэніроўка ў выкананні прыёму заключаецца ў шматразовым яго паўтарэнні да выпрацоўкі ў вучняў трывалых навыкаў. Трэніроўка праводзіцца спачатку ў павольным тэмпе, а затым у звычайным. Памылкі, якія дапускаюцца асобнымі вучнямі, выпраўляюцца падчас трэніроўкі.

Страявыя прыёмы і практыкаванні

Падчас страявой падрыхтоўкі ажыццяўляецца адпрацоўка асноўных прыёмаў і практыкаванняў.

Страявая стойка з'яўляецца асновай правільнага выканання ўсіх страявых прыёмаў.

Павароты на месцы. Пасля адпрацоўкі страявой стойкі пачынаецца навучанне паваротам на месцы, паколькі толькі на яе аснове можна правільна засвоіць гэтыя прыёмы. Варта прытрымлівацца і паслядоўнасці адпрацоўкі – паварот направа, налева і кругом, а затым павароты напаварота направа і налева.

Страявы крок. Развучванне страявога кроку як найбольш складанага прыёму, выкананне якога патрабуе ад вучняў асаблівай сабранасці, падцягнутасці, правільнасці, узгодненага руху рук і ног, мэтазгодна праводзіць па падзелах з дапамогай падрыхтоўчых практыкаванняў. Пасля адпрацоўкі практыкавання кіраўнік заняткаў прыступае да навучання руху страявым крокам з тэмпам 60–70 крокаў за хвіліну з наступным нарошчваннем тэмпу руху да 110–120 крокаў за хвіліну.

Паварот кругом у руху. Прыступаючы да вывучэння павароту кругом у руху кіраўнік заняткаў звяртае асаблівую ўвагу на тое, што паварот у руху кругом, у адрозненне ад паваротаў направа і налева, ажыццяўляецца на наскох

абедзвюх ног і рух пасля павароту пачынаецца з левай нагі ў той момант, калі ногі знаходзяцца на насках.

Выхад са строю, вяртанне ў строй. Навучанне выхаду са строю па камандзе і вяртанню ў строй кіраўнік заняткаў пачынае з разгорнутага аднашарэнгавага, а потым з двухшарэнгавага строю.

Дзеянні сцягавай групы пры ўнясенні і вынасе Дзяржаўнага сцяга

Дзеянні сцягавай групы пры ўнясенні і вынасе Дзяржаўнага сцяга ажыццяўляюцца ў адпаведнасці з наступнымі патрабаваннямі.

У страі, стоячы на месцы, сцяганосец трымае Сцяг ля нагі свабодна апушчанай правай рукой. Ніжні канец дрэўка павінен знаходзіцца ля сярэдзіны ступні правай нагі. Асістэнты стаяць па баках (злева, справа, спераду, ззаду ад сцяганосца, у залежнасці ад варыянту вынасу Сцяга), дыстанцыя паміж членамі сцягавай групы – выцягнутая рука, рукі апушчаны ўздоўж тулава, пальцы рук напаяснутыя.

Унясенне Сцяга. Сцяганосец стаіць са Сцягам на зыходнай пазіцыі – ззаду левага флангу лінейкі або за межамі залы, пляцоўкі. Для руху па папярэдняй камандзе «*Крокам марш!*» сцяганосец пераносіць Сцяг на левае плячо і трымае яго левай рукой, выцягнутай па дрэўку, а правую руку апускае. Усе каманды прамаўляюцца нягучна, дакладна.

Падчас вынасу Сцяга і пры руху перад строем ва ўрачыстых выпадках, наперадзе калоны на парадзе сцяганосец злёгка нахіляе Сцяг налева і крыху наперад, трымае дрэўка сцяга дзвюма рукамі: левай сагнутай і правай выцягнутай рукамі. Локаць левай рукі прыўзняты да ўзроўню пляча, на ўзроўні грудзей. Вугал рукі ў локці і вугал паміж левай рукой і тулавам роўны 90°, правая рука амаль прыціснута да сцягна. Такое становішча Сцяга пры вынасе ва ўрачыстых выпадках найболей выразнае і зручнае, пры гэтым ніжні канец дрэўка павінен знаходзіцца на вышыні 50–60 см ад зямлі.

Рух са Сцягам пачынаецца па камандзе кіраўніка «*Сцяганосец, за мной, крокам – Марш*». Па гэтай камандзе сцяганосец і асістэнты пачынаюць рух.

Калі сцягавая група са Сцягам наблізіцца на 40–50 крокаў да месца пастраення, кіраўнік мерапрыемства камандуе: «*Пад Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь – СМІРНА*», калі вучні і педагогі размешчаны «ў лінію», дадаткова даецца каманда: «*Раўненне на-ПРАВА (на-ЛЕВА)*».

Па гэтай камандзе ўсе паварочваюць галаву ў бок Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь і праводзяць яго позіркам, паварочваючы ўслед за ім галаву.

Калі сцягавая група займае загадзя вызначанае месца, кіраўнік мерапрыемства падае знак для спынення фанаграмы (аркестру (барабаншчыкам) – для спынення ігры) і камандуе: «*ВОЛЬНА*».

Сцяганосец і асістэнты павінны, дакладна ведаць маршрут руху, ісці абавязкова ў нагу страявым крокам, не спяшацца. Асістэнты з моманту каманды «*Крокам марш!*» і да каманды «*Вольна!*» прымаюць становішча «смірна», у тым ліку і пры руху.

Сцяг праносіцца ўздоўж лінейкі (строю) злева направа ў адносінах да строю і спыняецца перад строем на правым флангу (злева ад вядучых).

Сцягавая група падчас вынасу Сцяга можа ісці:

- разгорнутым строем (сцягавая група ў адной лініі, злева сцяганосец).

На вялікіх урачыстых мерапрыемствах пры праходжанні сцяганосец з асістэнтамі ідуць побач, фронтам у тры чалавекі. Гэта асноўны страявы прыём;

- «трохвугольнікам» (асістэнты на крок ззаду сцяганосца). Прыём выкарыстоўваецца ў выпадках, калі сцягавай групе неабходна вынесці Сцяг у вузкім месцы. Асістэнты ідуць на крок ззаду, утвараючы разам з ідучым наперадзе сцяганосцам трохвугольнік;

- у калону (рухаюцца калонай па адным) – наперадзе першы асістэнт, адразу за ім сцяганосец, ззаду яшчэ адзін асістэнт.

Вынас Сцяга. Для вынасу Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь (Сцяга) кіраўнік мерапрыемства камандуе: *«Пад Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь – СМІРНА»*, калі вучні і педагогі размешчаны «ў лінію», дадаткова даецца каманда: *«Раўненне на-ПРАВА (на-ЛЕВА)»*.

Калі сцяганосцы адыходзяць на 40–50 крокаў, кіраўнік мерапрыемства падае знак для спынення фанаграмы (аркестру (барабаншчыкам) – для спынення ігры) і камандуе: *«ВОЛЬНА»*.

Заклучныя палажэнні

Інфармацыю аб складзе сцягавых груп мэтазгодна размяшчаць у інфармацыйнай прасторы УАСА (інфармацыйныя стэнды, сайт). Пры падрыхтоўцы фота- і відэасправаздач аб правядзенні ўрачыстых мерапрыемстваў асабліва ўвага павінна быць нададзена прадстаўленню ўрачыстых цырымоній унясення і вынасу Сцяга (урачысты характар цырыманіялу, выразнасць і прыгажосць рухаў).

Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь, які выкарыстоўваецца сцягавай групай, захоўваецца ў УАСА ў спецыяльна адведзеным месцы (школьны музей, настаўніцкая). Месца захоўвання Сцяга і адказны за захоўванне вызначаецца лакальным нарматыўным актам установы адукацыі.

З мэтай забеспячэння высокага ўзроўню тэарэтычнай і практычнай падрыхтоўкі на ўзроўні раёна (горада) мэтазгодна арганізаваць правядзенне Школы сцягавых груп (пасяджэнні (заняткі), у тым ліку на базе воінскіх падраздзяленняў, рэсурсных цэнтраў – не менш як 2 разы на год) і Агляду сцягавых груп устаноў агульнай сярэдняй адукацыі (1 раз на год).

Вядзенне праграмна-плануючай дакументацыі выхавання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі

Планаванне работы намесніка дырэктара па выхаваўчай рабоце

Намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце непасрэдна каардынуе і накіроўвае ідэалагічную і выхаваўчую работу педагогічных работнікаў, у тым ліку настаўнікаў, якія выконваюць абавязкі класных кіраўнікоў (далей – класныя кіраўнікі), педагогаў-арганізатараў, педагогаў-псіхолагаў, педагогаў сацыяльных, кіраўніка па ваенна-патрыятычным выхаванні, педагогаў дадатковай адукацыі, работнікаў бібліятэкі.

Намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце арганізуе распрацоўку *праграмна-плануючай дакументацыі выхавання* ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі (далей – УАСА), бягучае і перспектыўнае планаванне па накіраванні дзейнасці. Пeralік дакументаў, абавязковых для вядзення, вызначаецца ў адпаведнасці з *наменклатурай спраў* УАСА. Тэрміны захоўвання дакументаў, уключаных у наменклатуру спраў, указваюцца на аснове дзеючага пераліку дакументаў, указаных у пастанове Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 28.11.2022 № 450 «Аб пераліку дакументаў, якія ўтвараюцца ў працэсе дзейнасці Міністэрства адукацыі».

Рэкамендуемы пералік дакументаў, абавязковых для вядзення асобнымі педагогічнымі работнікамі ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі, вызначаны пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 27.12.2017 № 164 «Аб устанаўленні пераліку дакументаў, абавязковых для вядзення асобнымі педагогічнымі работнікамі, і выключэння практыкі прыцягнення педагогічных работнікаў да выканання работ, якія не адносяцца да выканання іх працоўных функцый».

На падставе праграмы выхаваўчай работы УАСА, распрацаванай на пяць гадоў, ствараецца план выхаваўчай работы, які з'яўляецца раздзелам гадавога плана работы УАСА.

У адпаведнасці з пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.09.2022 № 332 «Аб правядзенні выхаваўчай работы педагогічнымі работнікамі ў пазавучэбны час з навучэнцамі» на аснове плана выхаваўчай работы УАСА распрацоўваюцца *планы работы*:

педагогічных работнікаў, якія выконваюць абавязкі класных кіраўнікоў (на паўгоддзе);

педагога-арганізатара (на паўгоддзе);

план фізкультурна-аздараўленчых і спартыўна-масавых мерапрыемстваў (на паўгоддзе).

У адпаведнасці з пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 20.09.2022 № 328 «Аб сацыяльна-педагогічнай падтрымцы навучэнцаў і аказанні ім псіхалагічнай дапамогі» распрацоўваюцца наступныя планы работы:

план работы педагога-псіхолога на паўгоддзе (вучэбную чвэрць);
 план работы педагога сацыяльнага на паўгоддзе (вучэбную чвэрць).

У адпаведнасці з інструктыўна-метадычным пісьмом «Аб арганізацыі работы кіраўніка па ваенна-патрыятычным выхаванні ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі» распрацоўваецца план работы кіраўніка па ваенна-патрыятычным выхаванні (на навучальны год).

Ва УАСА могуць функцыянаваць метадычныя фарміраванні класных кіраўнікоў.

У план выхаваўчай работы УАСА ўключаюцца *значныя* мерапрыемствы па рэалізацыі асноўных напрамкаў выхавання, у тым ліку ў шосты школьны дзень і канікулярны перыяд (з указаннем тэрмінаў, месца іх правядзення, удзельнікаў і асоб, адказных за правядзенне мерапрыемстваў).

У адпаведнасці з метадычнымі рэкамендацыямі Міністэрства адукацыі па арганізацыі выхаваўчай работы ў канікулярны перыяд, шосты школьны дзень у план выхаваўчай работы могуць уносіцца змены і дапаўненні з мэтай удакладнення і карэкціроўкі. Гэтая інфармацыя размяшчаецца на сайце УАСА, інфармацыйных стэндах для азнаямлення ўсіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу.

Пры планаванні выхаваўчай работы неабходна надаваць увагу найбольш актуальным праблемам выхавання пры вызначэнні мэты, задач, удасканаленні зместу, форм і метадаў ідэалагічнай і выхаваўчай работы з улікам асаблівасцей, традыцый і магчымасцей педагагічнага калектыву.

У прыкладнай структуры планавання дзейнасці ўстановы адукацыі на навучальны год раздзел «*Арганізацыя выхаваўчай (і ідэалагічнай) работы*» ўключае правядзенне акцый, конкурсаў, фестываляў, аглядаў і іншых мерапрыемстваў; рэалізацыю сацыяльна-значных праектаў, ажыццяўленне валанцёрскай дзейнасці; правядзенне фізкультурна-аздараўленчых і спартыўна-масавых мерапрыемстваў; ажыццяўленне ўзаемадзеяння з сем'ямі вучняў, устаноўмі дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, грамадскімі арганізацыямі, аб'яднаннямі, соцыумам; планаванне работы ў перыяд канікул; мерапрыемствы па прафарыентацыі вучняў і іншыя.

Аналіз выхаваўчай работы з'яўляецца часткай агульнага аналізу работы УАСА за мінулы навучальны год.

У *аналізе выхаваўчай работы*, які з'яўляецца асновай для планавання выхаваўчай работы на новы навучальны год, указваюцца як станоўчыя вынікі выхаваўчай работы, так і недахопы (праблемы), выяўленыя падчас правядзення самакантролю намесніка дырэктара па выхаваўчай рабоце, а таксама аналізуецца маніторынг выхаванасці вучняў. Ацэнка выніковасці працэсу выхавання паказвае, наколькі адэкватныя пастаўленым мэтам змест работы, выбраныя метады, сродкі і формы, наколькі ўлічаны псіхалагічныя ўмовы і іншае. Апісанне павінна быць кароткім.

Асноўныя складнікі выхавання з'яўляюцца галоўнымі пры вызначэнні назвы падраздзелаў плана, узгадняюцца на раённым (гарадскім) *пасяджэнні*

метадычнага фарміравання намеснікаў дырэктараў па выхаваўчай рабоце на ўстановачным мерапрыемстве да пачатку навучальнага года.

У структуры праграма-плануючай дакументацыі па выхаванні таксама павінны быць прадстаўлены:

план па рэалізацыі рэспубліканскага праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі на навучальны год;

праграмы аб'яднанняў па інтарэсах дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, распрацаваныя на аснове тыпавых праграм. Установай адукацыі «Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі» створаны банк праграм аб'яднанняў па інтарэсах па ўсіх напрамках дзейнасці, які налічвае больш за 300 праграм і іншыя матэрыялы (https://method.nchtdm.by/elektronnaya_biblioteka/). Педагагічным работнікам прапануецца актыўна выкарыстоўваць гэтыя матэрыялы пры арганізацыі адукацыйнай дзейнасці;

індывідуальныя праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі (*у выпадку неабходнасці*);

плануючая дакументацыя па рабоце з дзецьмі, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы, дзецьмі, якія маюць патрэбу ў дзяржаўнай абароне (*у выпадку неабходнасці*);

індывідуальная праграма першаснай комплекснай рэабілітацыі (*у выпадку неабходнасці*);

расклад работы факультатыўных заняткаў, якія рэалізуюць вучэбныя праграмы выхаваўчай накіраванасці;

план работы клубаў (*у выпадку неабходнасці*).

Тэмы па самаадукацыі класных кіраўнікоў на навучальны год з'яўляюцца залішнім патрабаваннем з боку кіраўніцтва УАСА.

Вывучэнне якасці ідэалагічнай і выхаваўчай работы

Сістэмнае вывучэнне эфектыўнасці праведзенай работы ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендацыямі па прымяненні крытэрыяў і паказчыкаў эфектыўнасці ідэалагічнай і выхаваўчай работы з навучэнцамі (*Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. – 2018. – № 20 (882)*) па наступных параметрах:

1. *Асобаснае развіццё* (узровень выхаванасці) вучняў як паказчык эфектыўнасці ідэалагічнай і выхаваўчай работы ва УАСА (асобасныя параметры).
2. *Якасць арганізацыі ідэалагічнай і выхаваўчай работы ва УАСА* (сістэмныя параметры).

На аснове вынікаў аналізу і самааналізу *якасці выхаваўчай работы* вызначаюцца праблемныя пытанні ў арганізацыі работы, плануецца мерапрыемствы па павышэнні яе эфектыўнасці: канкрэтызацыя задач, удасканаленне зместу і форм выхаваўчай работы з вучнямі, арганізацыйна-метадычнай работы з педагагічнымі работнікамі.

Абмеркаванне вынікаў вывучэння эфектыўнасці выхаваўчай работы рэкамендуецца ўключаць у *план работы педагагічнага савета*, метадычнага фарміравання класных кіраўнікоў.

Адной з актуальных і сацыяльна значных мэт выхаваўчай работы ва УАСА з'яўляецца прафілактыка супрацьпраўных паводзін вучняў. Гэтая работа рэалізуецца ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі індывідуальнай прафілактычнай работы (далей – ІПР) з навучэнцамі (зацверджаны намеснікам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 01.02.2023). Кантроль за правядзеннем ІПР ва ўстанове адукацыі ажыццяўляе намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце, які каардынуе дзейнасць педагагічных работнікаў і арганізуе аналіз і разгляд яе вынікаў.

У адпаведнасці з пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 03.08.2022 № 227 «Аб зацвярджэнні правіл бяспекі, правіл расследавання і ўліку няшчасных выпадкаў, якія адбыліся з навучэнцамі» абавязкі па арганізацыі і кантролю бяспекі пры правядзенні выхаваўчых мерапрыемстваў ускладаюцца на намесніка дырэктара па выхаваўчай рабоце, які каардынуе і накіроўвае ідэалагічную і выхаваўчую работу педагагічных работнікаў. З адказнымі асобамі праводзіцца мэтавы інструктаж па выкананні мер бяспекі з наступным афармленнем у журнале рэгістрацыі інструктажу (пункт 143).

У гадавы план работы ўстановы УАСА ў раздзеле «Агульнае кіраванне ўстановай адукацыі» на працягу навучальнага года намесніку дырэктара па выхаваўчай рабоце неабходна ўключаць вывучэнне пытанняў па арганізацыі выхаваўчай работы:

вывучэнне якасці выхавання;

аналіз вынікаў дзейнасці педагагічных работнікаў па выкананні Праграмы бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг., забеспячэнні іх поўнага і якаснага выканання;

забеспячэнне арганізацыі занятасці вучняў у вольны ад вучобы час, у тым ліку ў шосты школьны дзень;

арганізацыя прафілактычнай работы па папярэджанні правапарушэнняў і злачынстваў непаўналетніх;

рэалізацыя рэспубліканскага праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт»;

арганізацыя работы па прафілактыцы шкодных залежнасцей сярод вучняў і іншае.

Разнастайнасць зместу відаў і метадаў самакантролю за выхаваўчай работай патрабуе дакладнага планавання. Відавочна, што глыбокі і аб'ектыўны кантроль за ўсімі ўдзельнікамі і напрамкамі работы ажыццяўляць немэтазгодна.

У аснову адбору аб'ектаў самакантролю перш за ўсё павінны быць пакладзены задачы ўстановы адукацыі і план выхаваўчай работы. На падставе загада Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 10.06.2022 № 401 «Аб зацвярджэнні Правіл педагагічных работнікаў» усе ўдзельнікі адукацыйнага працэсу абавязаны павяжаць гонар і годнасць педагагічных работнікаў. Кантроль за дзейнасцю педагагічных работнікаў мэтазгодна прэзентаваць як

спосаб прапаганды станоўчага досведу, цікавых педагагічных прыёмаў або аказання неабходнай метадычнай дапамогі.

Планаванне выхаваўчай работы класнага кіраўніка

Педагагічныя работнікі, якія выконваюць функцыі класнага кіраўніка (далей – класныя кіраўнікі), прызначаюцца з ліку настаўнікаў на навучальны год загадам кіраўніка ўстанова адукацыі.

У сваёй рабоце класны кіраўнік кіруецца заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, нарматыўнымі прававымі актамі і метадычнымі рэкамендацыямі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Інструкцыяй аб правядзенні выхаваўчай работы педагагічнымі работнікамі ў пазавучэбны час з навучэнцамі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.09.2022 № 332), а таксама статутам установы адукацыі.

Асноўныя складнікі выхавання вызначаны Канцэпцыяй бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15.07.2015 № 82), напрамкі выхавання вучняў указаны ў Праграме бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гады (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 31.12.2020 № 312).

Асноўныя функцыі дзейнасці класнага кіраўніка вызначаны ў Інструкцыі аб правядзенні выхаваўчай работы педагагічнымі работнікамі ў пазавучэбны час з навучэнцамі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.09.2022 № 332).

У адпаведнасці з пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 27.12.2017 № 164 «Аб устанаўленні пераліку дакументаў, абавязковых для выдзялення асобнымі педагагічнымі работнікамі, і выключэння практыкі прыцягнення педагагічных работнікаў да выканання работ, якія не адносяцца да выканання іх працоўных функцый» вызначаны пералік дакументаў, абавязковых для педагагічнага работніка, які выконвае функцыі класнага кіраўніка:

- класны журнал;
- планаванне работы на паўгоддзе;
- сацыяльна-педагагічная характарыстыка класа;
- асабістыя карткі вучняў;
- дзённікі вучняў.

Планаванне выхаваўчай работы ў класным калектыве можна вызначыць як працэс сумеснай дзейнасці класнага кіраўніка, вучняў і іх законных прадстаўнікоў па вызначэнні мэт, зместу і спосабаў арганізацыі выхаваўчага працэсу і жыццядзейнасці ў класным калектыве.

У працэсе планавання выхаваўчай работы класнаму кіраўніку неабходна арыентавацца на план выхаваўчай работы ўстанова адукацыі на бягучы навучальны год.

Структура *плана выхаваўчай работы класнага кіраўніка* можа змяшчаць:

- аналіз выхаваўчай работы за папярэдні навучальны год;

мэту і задачы выхаваўчай работы на бягучы навучальны год;
 мерапрыемствы па рэалізацыі асноўных напрамкаў выхавання на
 паўгоддзе, у тым ліку ў шосты школьны дзень і канікулярны перыяд;
 тэрміны, месца іх правядзення;
 указанне ўдзельнікаў мерапрыемстваў і асоб, адказных за правядзенне
 мерапрыемстваў.

План выхаваўчай работы класнага кіраўніка адлюстроўвае
 ўзаемадзеянне з педагогам-арганізатарам, спецыялістамі па аказанні
 сацыяльна-педагагічнай падтрымкі і аказанні псіхалагічнай дапамогі вучням,
 кіраўніком па ваенна-патрыятычным выхаванні, работнікамі бібліятэкі,
 органамі вучнёўскага самакіравання ўстановы адукацыі, законнымі
 прадстаўнікамі вучняў і іншымі.

Аналіз якасці выхавання ў класе за папярэдні навучальны год
 ажыццяўляецца пасля завяршэння навучальнага года, на яго аснове
 распрацоўваюцца планы выхаваўчай работы ў класе на паўгоддзі.

Аналіз выхаваўчай работы за мінулы навучальны год дазваляе намеціць
 мэтавыя арыенціры, рыхтуе базу для планавання ўсёй дзейнасці і апярэджае
 планаванне. Аналіз ажыццяўляецца на аснове вынікаў дыягностыкі. Алгарытм
 праектавання дзейнасці класнага кіраўніка, дыягнастычныя метадыкі
 рэкамендаваны ў дапаможніку для педагагічных работнікаў УАСА пад
 рэдакцыяй Н.К. Катовіч «Методический инструментарий классного
 руководителя» (2020).

Прыкладная структура аналізу выхаваўчай работы за год можа
 складацца з аналізу рэалізуемых мэт, задач і прыярытэтных шляхоў іх
 вырашэння; удзелу ў рэалізацыі агульнашкольнай задачы і дзейнасці па
 рэалізацыі задач і праблем, якія стаялі перад класным калектывам. Пасля
 гэтага абагульняюцца выяўленыя праблемы за справаздачны перыяд і,
 зыходзячы з усяго пералічанага, вызначаюцца прыярытэтныя напрамкі і шляхі
 іх вырашэння, пастаноўкі агульнай мэты і канкрэтных задач дзейнасці на
 наступны перыяд.

*Прыкладная структура напісання **аналізу** выхаваўчай работы ў класе
 за 20_/20_навучальны год*

Уводзіны. Абгрунтаванне дзейнасці за справаздачны перыяд:

мэта і задачы, якія стаялі ў справаздачным перыядзе;
 праблемы, над якімі працаваў класны кіраўнік;
 прыярытэтныя напрамкі і шляхі, выбраныя для вырашэння гэтых
 праблем.

Асноўная частка. Удзел у рэалізацыі задач установы адукацыі і дзейнасць па
 рэалізацыі задач і праблем, якія стаялі перад класным калектывам:

найбольш значныя (традыцыйныя) тэматычныя мерапрыемствы па
 рэалізацыі задач (формы, мэты, тэматычная накіраванасць і практычная
 значнасць);

праблемныя пытанні, выяўленыя падчас работы па вырашэнні задач,
 шляхі іх вырашэння;

вывады аб якасці работы, заснаваныя на аналізе выканання пастаўленых мэты, задач і выяўленых праблем.

Заклучэнне. Вызначэнне прыярытэтных напрамкаў і шляхоў іх вырашэння, пастаноўка агульнай мэты і канкрэтных задач дзейнасці на наступны перыяд.

Сацыяльна-педагагічная характарыстыка класа запаўняецца класным кіраўніком на пачатак і канец навучальнага года, для новапрызначаных класных кіраўнікоў – на канец першай чвэрці, падтрымліваецца ў актуальным стане на працягу навучальнага года і карэкціруецца пры неабходнасці.

Прыкладная структура напісання сацыяльна-педагагічнай характарыстыкі класа

1. Агульныя звесткі аб класным калектыве. Гісторыя яго фарміравання:
  - колькасць вучняў;
  - з іх хлопчыкаў, дзяўчынак;
  - узростава склад;
  - ці было зліццё з іншымі класамі, ці ёсць новыя вучні (з якіх устаноў адукацыі);
2. Змест і характар вучэбнай дзейнасці:
  - агульная характарыстыка паспяховасці, дысцыпліны;
  - дысцыпліна на ўроках (хто парушае);
  - пропускі ўрокаў.
3. Жыццё класа ў пазавучэбны час:
  - адносіны вучняў да заняткаў у аб'яднаннях па інтарэсах, экскурсій, удзелу ў спартыўных спаборніцтвах, мерапрыемствах;
  - удзел класнага калектыву ў жыцці ўстановы адукацыі;
  - праяўленне свядомай дысцыпліны;
  - удзел у грамадска карыснай працы ў класе, установе адукацыі.
4. Кіраўніцтва класным калектывам і яго арганізацыяй:
  - актыў класа, яго работа, удзел у рабоце органаў вучнёўскага самакіравання;
  - удзел у выхаваўчых мерапрыемствах;
  - наяўнасць нефармальных лідараў, прычыны іх уплыву на клас;
  - наяўнасць адрынутых, непрынятых.
5. Узаемаадносіны ўнутры калектыву:
  - ступень з'яднанасці;
  - праяўленне ўзаемнай патрабавальнасці, чуласці, узаемадапамогі;
  - наяўнасць або адсутнасць груповак;
  - асабліваасці ўзаемаадносін паміж хлопчыкамі і дзяўчынкамі;
  - адмоўнае эмацыянальнае становішча асобных вучняў.
6. Агульныя вывады:
  - узровень развіцця калектыву;
  - характар агульнага эмацыянальнага клімату ў калектыве;
  - дысцыплінаванасць;
  - вызначэнне асноўных недахопаў у арганізацыі жыцця калектыву.

Сацыяльна-педагагічная характарыстыка класа павінна змяшчаць дастатковую колькасць абгрунтаваных канкрэтных педагагічных вывадаў, якія ўлічваюць спецыфіку гэтага класнага калектыву.

Фактычнае выкананне класным кіраўніком **арганізацыйна-выхаваўчай работы** адлюстроўваецца ў класным журнале.

Працэс дакументавання арганізацыйна-выхаваўчай работы класнага кіраўніка рэгламентаваны Інструкцыяй аб парадку вызначэння аплачваемых гадзін арганізацыйна-выхаваўчай работы і дадатковага кантролю вучэбнай дзейнасці вучняў ва ўстановах адукацыі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 25.11.2004 № 70 у рэдакцыі ад 2003 г.).

Пры дакументаванні арганізацыйна-выхаваўчай работы ў класным журнале класны кіраўнік указвае колькасць гадзін арганізацыйна-выхаваўчай работы адпаведна тарыфікацыі. У класным журнале на старонках арганізацыйна-выхаваўчай работы адлюстроўваецца фактычнае правядзенне інфармацыйных, класных гадзін, удзел класа ў мерапрыемствах у пазавучэбны час па розных напрамках выхавання, работа па ўзаемадзеянні з сем'ямі вучняў, удзел у мерапрыемствах шостага школьнага дня і іншае.

Для запісу ў класным журнале гадзін АВР прапануюцца наступныя віды дзейнасці:

Індывідуальная і групавая выхаваўчая работа з вучнямі і іх бацькамі (законнымі прадстаўнікамі):

правядзенне індывідуальных гутарак з вучнямі, законнымі прадстаўнікамі непаўналетніх запісваецца як 0,5–1 гадзіна.

Прыклад:

<i>Дата</i>	<i>Змест работы</i>	<i>Колькасць гадзін</i>
15.02	Індывідуальная гутарка з вучнем Івановым І.	0,5
13.05	Індывідуальная гутарка з законнымі прадстаўнікамі Іванова І.	1

правядзенне класных гадзін, сходаў па бягучых пытаннях – 1 гадзіна.

Даведачна:

Класная гадзіна праводзіцца штотыдзень па запланаванай тэматыцы, а таксама не радзей за адзін раз на месяц па пытаннях стану дысцыпліны, выніках вучэбнай дзейнасці вучняў, удзелу ў грамадска карыснай працы, культурным і грамадскім жыцці класа УАСА.

У журнале робіцца наступны запіс:

<i>Дата</i>	<i>Змест работы</i>	<i>Колькасць гадзін</i>
15.02	Класная гадзіна «Аб шкодзе курэння»	1

Даведачна:

Правядзенне інфармацыйных гадзін – што тыдзень. Інфармацыйная гадзіна можа стаяць у раскладзе ў любы дзень тыдня. Працягласць інфармацыйнай гадзіны: для вучняў I ступені навучання – 15-20 хвілін, для вучняў II і III ступеней навучання – ад 20 да 45 хвілін. Мэтазгодна ўказваць таксама форму правядзення мерапрыемства.

У журнале робіцца наступны запіс:

<i>Дата</i>	<i>Змест работы</i>	<i>Колькасць гадзін</i>
05.05	Інфармацыйная гадзіна «Быць годнымі Вялікай Перамогі!»	1

Мэтазгодна ўказваць таксама форму правядзення мерапрыемства.

У класным журнале адлюстроўваюцца *штомесячныя* мерапрыемствы для вучняў у межах рэалізацыі інфармацыйна-адукацыйнага праекта «Школа Актыўнага Грамадзяніна» па тэматыцы, якую вызначае Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

У журнале робіцца наступны запіс:

<i>Дата</i>	<i>Змест работы</i>	<i>Колькасць гадзін</i>
19.05	Інтэрактыўная віктарына «Свая гульня» ў межах «ШАГа» «Гонар за Беларусь. Вынікі»	1

Важнае значэнне пры арганізацыі выхаваўчай работы мае ўзаемадзеянне з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) вучняў. Адным з кампанентаў сістэмы работы з законнымі прадстаўнікамі вучняў з'яўляецца рэспубліканскі праект «Бацькоўскі ўніверсітэт». У ходзе рэалізацыі праекта *адзін раз на чвэрць (перадапошні або апошні тыдзень чвэрці)* у межах класных бацькоўскіх сходаў праводзяцца мерапрыемствы для законных прадстаўнікоў вучняў у адпаведнасці з тэмамі праграмы, якія запісваюцца ў класным журнале на старонцы арганізацыйна-выхаваўчай работы.

Акрамя гэтага, у класных журналах класныя кіраўнікі могуць фіксаваць наведванні сем'яў вучняў, гутаркі з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) па розных пытаннях і іншыя формы работы з сем'ямі вучняў.

У класным журнале павінна быць адлюстравана навучанне правілам бяспечных паводзін вучняў на пачатак і канец навучальнага года, у канікулярны час.

Планаванне работы педагога-арганізатара

У адпаведнасці з пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 27.12.2017 № 164 «Аб устанаўленні пераліку дакументаў, абавязковых для вядзення асобнымі педагогічнымі работнікамі, і выключэння практыкі прыцягнення педагогічных работнікаў да выканання работ, якія не адносяцца да выканання іх працоўных функцый» вызначана планаванне работы педагога-арганізатара на паўгоддзе.

У працэсе планавання педагогу-арганізатару неабходна арыентавацца на план выхаваўчай работы ўстановы адукацыі на бягучы навучальны год.

Структура плана педагога-арганізатара можа змяшчаць:

аналітычную справаздачу работы за папярэдні навучальны год;
 мэту і задачы работы на бягучы навучальны год;
 мерапрыемствы па рэалізацыі асноўных напрамкаў выхавання на
 паўгоддзе, у тым ліку ў шосты школьны дзень і канікулярны перыяд;
 тэрміны, месца іх правядзення;
 указанне ўдзельнікаў мерапрыемстваў і асоб, адказных за правядзенне
 мерапрыемстваў.

Сумесна з іншымі педагагічнымі работнікамі педагог-арганізатар
 каардынуе работу дзіцячых і маладзёжных грамадскіх аб'яднанняў, указаных
 у рэспубліканскім рэестры маладзёжных і дзіцячых аб'яднанняў, якія
 карыстаюцца дзяржаўнай падтрымкай
 (<https://adu.by/images/2023/05/reestr.docx>), садзейнічае іх утварэнню,
 рэалізацыі мэт і задач, прадугледжаных статутамі гэтых фарміраванняў.

На сайце грамадскага аб'яднання «Беларуская рэспубліканская
 піянерская арганізацыя» размешчана інфармацыйна-адукацыйная платформа
 для ваяатых.

На сайце установы адукацыі «Нацыянальны дзіцячы адукацыйна-
 аздарыленчы цэнтр «Зубраня» створаны віртуальны метадычны кабінет для
 педагогаў, якія арганізуюць аздарыленне вучняў.

Педагогу-арганізатару, які ажыццяўляе каардынацыю дзейнасці
 дзіцячых і маладзёжных арганізацый, аб'яднанняў, пры арганізацыі і
 планаванні выхаваўчай работы неабходна выкарыстоўваць наступную
 вучэбна-метадычную літаратуру:

Ученическое самоуправление : от теории к практике : пособие для
 педагогов учреждений общего среднего образования с белорусским и русским
 языками обучения / Н. К. Катович [и др.] ; под ред. Н. К. Катович. Минск :
 Национальный институт образования, 2021. 224 с.

Подготовка лидеров детских и молодежных общественных объединений
 в учреждениях образования : пособие для педагогов учреждений общего
 среднего образования с белорусским и русским языками обучения,
 учреждений дополнительного образования детей и молодежи / М. Е. Минова.
 Минск : Национальный институт образования, 2018.

Дадатак 5

**Умовы правядзення ІХ рэспубліканскага конкурсу на лепшы
 праект па арганізацыі шостага школьнага дня**

АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Рэспубліканскі конкурс на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня (далей – конкурс) праводзіцца ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі, установах дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі ў адпаведнасці з Праграмай бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь на 2021–2025 гг.

2. Мэтай конкурсу з'яўляецца ўдасканаленне работы ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі, устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі па арганізацыі шостага школьнага дня.

3. Задачами конкурсу з'яўляюцца:

павышэнне выхаваўчага патэнцыялу шостага школьнага дня, вучэбных і факультатывных заняткаў, дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі;

абнаўленне зместу выхавання, аптымізацыя форм і метадаў выхавання з улікам найноўшых навуковых дасягненняў у галіне выхавання і лепшага досведу выхаваўчай работы ва ўстановах адукацыі;

выяўленне і прапаганда лепшага досведу работы педагогічных калектываў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі, устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі па арганізацыі шостага школьнага дня;

інфармацыйна-метадычнае забеспячэнне шостага школьнага дня як сродак удасканалення прафесійнай кампетэнтнасці педагогічных работнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі, устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі.

УДЗЕЛЬНІКІ КОНКУРСУ

4. У конкурсе прымаюць удзел творчыя калектывы, створаныя на базе ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі, устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, якія ўключаюць вучняў, педагогічных работнікаў, законных прадстаўнікоў, членаў дзіцячых і маладзёжных грамадскіх аб'яднанняў, органаў вучнёўскага самакіравання, аб'яднанняў па інтарэсах, валанцёрскіх атрадаў, маладзёжных клубаў і іншых.

Немэтазгодны паўторны ўдзел у конкурсе адных і тых жа ўстаноў адукацыі.

5. Для ўдзелу ў заключным этапе прадстаўляецца згода на апрацоўку персанальных даных удзельнікаў конкурсу, якая падаецца ў аргкамітэт да 14 кастрычніка 2023 года ў фармаце PDF па электроннай пошце usvr@akademy.by (Дадатак 5.4).

ЗМЕСТ КОНКУРСУ

6. Конкурс праводзіцца па трох намінацыях:

6.1. **Намінацыя I «У імя міру і стварэння»** прадстаўляецца *прыкладнымі* тэматычнымі праектамі:

6.1.1. *«Памяць захоўваюць жывыя»;*

«Выхаваць абаронцу»;

«Быць патрыётам – быць грамадзянінам» і іншыя.

Гэтая тэматыка праектаў накіравана на актыўны ўдзел вучняў у праектах грамадзянска-патрыятычнай, гісторыка-краязнаўчай, ваенна-патрыятычнай накіраванасці, набыццё імі досведу выражэння сваёй грамадзянскай пазіцыі; на далучэнне вучняў да нацыянальных традыцый, культурна-гістарычнай спадчыны беларускага народа; на прыцягненне вучняў да пошукавай і даследчай работы па вывучэнні гісторыі свайго рэгіёна, краіны; усведамленне вучнямі адказнасці за лёс краіны, гонару за далучанасць да спраў сваіх продкаў, фарміраванне каштоўнасных адносін да Радзімы, разуменне важнасці захавання гістарычнай памяці, увекавечання герояў сучаснай Беларусі, абаронцаў Айчыны і герояў Вялікай Айчыннай вайны.

6.1.2. «Ганарымся нашымі землякамі»;

«Эстафета герояў спорту. Шлях да поспеху»;

«Беларусь услаўляем. Беларуссю ганарымся» і іншыя.

Тэматыка прапанаваных праектаў накіравана на ідэалагічнае, духоўна-маральнае выхаванне, фарміраванне светапогляду як сістэмы поглядаў на навакольны свет, грамадства, іншых людзей і самога сябе; фарміраванне цэласнай, палітычна адукаванай асобы, якая свядома ўдзельнічае ў сацыяльным жыцці грамадства; вывучэнне гісторыі, звычаяў і традыцый беларускага народа і народаў іншых краін; далучэнне вучняў да праектнай сацыяльна і грамадска значнай дзейнасці; усведамленне вучнямі агульначалавечых каштоўнасцей, фарміраванне маральных ідэалаў, арыенціраў, гатоўнасць кіравацца імі ў практычнай дзейнасці ў працэсе рэалізацыі праекта.

6.2. Намінацыя II «Шосты дзень заўсёды ў модзе!» прадстаўляецца **прыкладнымі** тэматычнымі праектамі:

6.2.1. «Мы выбіраем здароўе!»;

«Шосты дзень – мы за ЗЛЖ»;

«Бяспечнае дзяцінства»;

«Падарожнічай па Беларусі – выходзівай патрыёта» і іншыя.

Прапанаваная тэматыка праектаў накіравана на фарміраванне ў вучняў каштоўнасных адносін да здароўя, адказных і бяспечных паводзін, уключэнне вучняў у розныя віды творчай, сацыяльна значнай дзейнасці, на навучанне навыкам і ўменням правільных паводзін у экстрэмальных сітуацыях і практычнай адпрацоўкі атрыманых ведаў; прапаганду каштоўнасцей здаровага ладу жыцця ў шосты школьны дзень, выхавання павагі да культуры беларускага народа, яго багатай гісторыі праз турысцка-краязнаўчую і экскурсійную дзейнасць.

6.2.2. «Усяму пачатак тут, у краі маім родным»;

«Пакінь экаслед» і іншыя.

Гэтая тэматыка праектаў накіравана на фарміраванне ў вучняў экалагічнага светапогляду, разумення каштоўнасці прыроды, сацыяльнай актыўнасці ў вырашэнні пытанняў аховы навакольнага асяроддзя, экалагічна правільных паводзін, каштоўнасці ўсведамлення вучнямі неабходнасці адказных адносін да прыроды, далучанасці да прыродаахоўнай дзейнасці.

6.2.3. *«Усё пачынаецца з сям'і»;*
«Сям'я – лесвіца ў будучыню!»;
«Выхаванне любоўю» і іншыя.

Прапанаваная тэматыка праектаў накіравана на фарміраванне сямейных каштоўнасцей, развіццё культуры ўзаемаадносін паміж паламі; праяўленне павагі і клопату пра блізкіх і старэйшае пакаленне.

6.3. **Намінацыя III «Шосты дзень – ад ідэі да ўвасаблення»** прадстаўляецца *прыкладнымі* праектамі, якія ўключаюць у сябе разнастайныя творчыя ідэі і падыходы да арганізацыі шостага школьнага дня:

6.3.1. *«Лепшы медыярэсурс шостага дня»;*
«Дыялогавая пляцоўка 24/7» і іншыя.

Гэтая тэматыка праектаў накіравана на фарміраванне інфармацыйнай культуры вучняў, падрыхтоўку іх да новых умоў жыцця, развіццё крытычнага мыслення, навучанне ўменням арыентавацца ў патоках інфармацыі, абараняцца ад негатыўных яе ўздзеянняў; развіццё медыякультуры, захаванне і прымнажэнне культурных, духоўна-асветніцкіх каштоўнасцей у сучаснай інфармацыйнай прасторы.

6.3.2. *«Прафесіі шостага дня – прафесіі ад «А» да «Я»;*
«Слава ў руках працы» і іншыя.

Прапанаваная тэматыка праектаў накіравана на фарміраванне каштоўнасцей адносін да працы, сацыяльнай значнасці прафесійнай дзейнасці; развіццё працавітасці, беражлівасці, адказнасці, самастойнасці, ініцыятыўнасці, патрэбы ў стваральнай працы, гатоўнасці і імкнення да ўсвядомленага прафесійнага выбару.

7. Патрабаванні да зместу праекта:

актуальная сацыяльная і практычная значнасць праекта, якая прыцягвае ўвагу да заяўленай тэмы, аргументавана і даходліва яе раскрывае;

фактычная інфармацыя павінна быць дастатковай, факты дакладныя, ідэі арыгінальныя, цалкам апісаны і раскрыты;

эстэтычны кампанент афармлення праекта і цэласнасць яго прадстаўлення.

Праектная работа павінна:

насіць аўтарскі характар;

грунтавацца на патрабаваннях дзейных нарматыўных прававых актаў, сучасных навуковых матэрыялах па выбранай тэматыцы;

адпавядаць патрабаванням палажэння рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня і дакладнага выкладання матэрыялу, доказнасці і дакладнасці выкарыстаных фактаў;

адлюстроўваць уменне карыстацца рацыянальнымі прыёмамі пошуку, адбору, апрацоўкі і сістэматызацыі інфармацыі;

змяшчаць прыклады эфектыўнага досведу выхаваўчай работы ва ўстанове адукацыі;

адпавядаць правілам афармлення работы (дакладная структура, лагічнасць зместу, правільнае афармленне бібліяграфічных спасылак у спісе выкарыстаных крыніц, акуратнасць выкананай работы).

8. Матэрыялы праектаў намінацый могуць быць дзейнымі або практычна рэалізаванымі, насіць інфармацыйны, пазнавальны, прапагандысцкі, агітацыйны, гульнявы, займальна-забаўляльны характар.

9. Аб'ём конкурсных матэрыялаў не павінен перавышаць 30 старонак (аб'ём праекта – не больш за 15 старонак; аб'ём дадатку – не больш за 15 старонак).

10. Ад кожнай вобласці і г. Мінска прадстаўляецца **на адным праекце ў кожную намінацыю**.

11. Конкурсны праект павінен мець наступную структуру: тытульны ліст (*дадатак 5.3*); змест; уводзіны; асноўная частка, заключэнне; спіс выкарыстаных крыніц; дадаткі (пры неабходнасці).

Змест уключае пералік загаловаў асобных частак без указання нумароў старонак.

Спіс выкарыстаных крыніц змяшчаецца пасля «заклучэння» і змяшчае крыніцы інфармацыі, на якія ў праектнай рабоце прыводзяцца спасылкі.

Дадаткі могуць утрымліваць дадатковыя матэрыялы (графікі, схемы, табліцы, фатаграфіі, малюнкі), якія спрыяюць лепшаму разуменню прадстаўленага праекта. Дадаткі нумаруюцца лічбамі (напрыклад, *дадатак 1*, або *мал. 1*, *табліца б*) і павінны мець адпаведныя назвы. Усе матэрыялы, якія змяшчаюцца ў дадатку, павінны быць так ці інакш апісаны ў тэксце асноўнай часткі конкурсных матэрыялаў, каб можна было зразумець, дадаткам да чаго з'яўляецца гэты фрагмент, якія задачы вырашаліся на яго аснове і з яго дапамогай. На кожны з дадаткаў абавязкова павінна быць дадзена адпаведная спасылка ў тэксце асноўнай часткі конкурснай работы.

Табліцы, якія выкарыстоўваюцца ў дадатку, афармляюцца памерам шрыфту 13 пт.

Конкурсная работа можа быць выканана на рускай або беларускай мовах.

12. **Афармленне**. Набор тэксту конкурснай работы ажыццяўляецца з выкарыстаннем тэкставага рэдактара: выкарыстоўваць шрыфт Times New Roman, памер шрыфту – 14 пт.; міжрадковы інтэрвал – 1; памеры палёў: верхняга і ніжняга – 20 мм, левага – 30 мм, правага – 10 мм.

ПАРАДАК ПРАВЯДЗЕННЯ КОНКУРСУ

13. Конкурс праводзіцца ў тры этапы: на раённым, абласным (Мінскім гарадскім) і рэспубліканскім узроўнях.

14. Першы этап конкурсу (раённы) праводзіцца да 19 верасня 2023 года, другі (абласны, Мінскі гарадскі) – да 7 кастрычніка 2023 года.

15. Для правядзення абласнога (Мінскага гарадскога) этапу конкурсу структурнымі падраздзяленнямі абласных (Мінскага гарадскога) выканаўчых

камітэтаў, якія ажыццяўляюць дзяржаўна-ўладныя паўнамоцтвы ў сферы адукацыі, ствараюцца конкурсныя камісіі, якія аналізуюць матэрыялы, прадстаўленыя на конкурс, і фарміруюць прапановы па складзе ўдзельнікаў на рэспубліканскім узроўні. Матэрыялы, прызнаныя лепшымі на рэгіянальным узроўні, накіроўваюцца на адрас дзяржаўнай установы адукацыі «Акадэмія паслядыпломнай адукацыі» (далей – Акадэмія паслядыпломнай адукацыі). Рэспубліканская конкурсная камісія аналізуе і дае экспертную ацэнку прадстаўленым матэрыялам.

16. Заключны этап конкурсу праводзіцца ў перыяд восеньскіх канікулаў 2023/2024 навучальнага года на базе ўстановы адукацыі «Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі». У заключным этапе конкурсу ў абароне праектаў па арганізацыі шостага школьнага дня прымаюць удзел творчыя калектывы – пераможцы абласных (Мінскага гарадскога) этапаў конкурсу (дадатка 5.2).

17. Для ўдзелу ў заключным этапе конкурсу да **14 кастрычніка 2023** года на адрас 220040, г. Мінск, вул. Някрасава, 20, дзяржаўная ўстанова адукацыі «Акадэмія паслядыпломнай адукацыі», упраўленне сацыяльнай і выхаваўчай работы, каб. 402, кантактны тэлефон: 354 78 53; e-mail: usvr@akademy.by неабходна падаць:

анкету-заяўку на ўдзел у заключным этапе конкурсу згодна з *дадаткам 5.1*;

згоду на апрацоўку персанальных даных у фармаце PDF (*дадатка 5.4*); конкурсную работу ў электронным варыянце (*дадатка 5.3*).

18. Да ўдзелу ў заключным этапе конкурсу *не дапускаюцца* работы, якія не адпавядаюць патрабаванням умоў аб правядзенні IX рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня, работы, пададзеныя без заявак у адпаведнасці з дадаткам 5.1, а таксама работы, пададзеныя пазней за названыя тэрміны. Таксама не дапускаюцца матэрыялы, якія былі раней апублікаваны.

19. Матэрыялы пераможцаў заключнага этапу рэспубліканскага конкурсу размяшчаюцца на сайце Акадэміі паслядыпломнай адукацыі.

20. Пры ацэнцы конкурсных работ улічваецца выхаваўчая і сацыяльная значнасць праекта; адпаведнасць зместу работы мэце і задачам праекта; цэласнасць, сістэмнасць, лагічнасць матэрыялу; актуальнасць, крэатыўнасць, інавацыйнасць праекта; выкарыстанне эфектыўных метадык у рэалізацыі праекта; выніковасць, практычная значнасць праекта; якасць афармлення матэрыялу.

УЗНАГАРОДЖАННЕ ПЕРАМОЖЦАЎ

21. Вынікі на заключным этапе конкурсу падводзіць журы, склад якога зацвярджаецца Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

22. Журы:

22.1. распрацоўвае крытэрыі і конкурсныя ацэнкі работ;

22.2. вызначае пераможцаў, якія занялі I, II, III прызавыя месцы ў кожнай намінацыі для зацвярджэння і ўзнагароджання.

23. Арганізацыйны камітэт інфармуе аб выніках конкурсу, узнагароджвае пераможцаў і актыўных удзельнікаў:

23.1. удзельнікі заключнага этапу конкурсу ўзнагароджваюцца дыпламамі ўдзельнікаў конкурсу;

23.2. удзельнікі конкурсу, якія занялі I прызавое месца ў кожнай з трох намінацый, узнагароджваюцца дыпламам Міністэрства адукацыі I ступені;

23.3. удзельнікі конкурсу, якія занялі II прызавое месца ў кожнай з трох намінацый, узнагароджваюцца дыпламам Міністэрства адукацыі II ступені;

23.4. удзельнікі конкурсу, якія занялі III прызавое месца ў кожнай з трох намінацый, узнагароджваюцца дыпламам Міністэрства адукацыі III ступені;

23.5. пераможцы конкурсу могуць узнагароджвацца граматамі, ганаровымі граматамі Міністэрства адукацыі і каштоўнымі падарункамі ў адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Дадатак 5.1

АНКЕТА-ЗАЯЎКА

на ўдзел у заключным этапе IX рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня

1.	Поўнае найменне ўстановы адукацыі (у адпаведнасці са Статутам) з абавязковым указаннем вобласці	
2.	Паштовы адрас установы адукацыі, кантактны тэлефон, факс, e-mail	
3.	Найменне намінацыі	
4.	Назва праектнай работы	
5.	Кіраўнік(і) праекта (ПІБ, пасада поўнасцю, кантактныя тэлефоны) Аўтар(ы) праекта (ПІБ, пасада поўнасцю, кантактныя тэлефоны)	
6.	Спасылка для спампоўвання электроннага варыянту конкурснай работы	
7.	Стадыі праекта: <i>рэалізаваны;</i> <i>дзеянiчаючы.</i>	
8.	Анатацыя праектнай работы: <i>мэта;</i>	

	<p>задачи; мэтавыя групы; перыяд ажыццяўлення; вынікі; кароткі змест</p>	
9.	<p>Што неабходна для прэзентацыі праекта на заключным этапе рэспубліканскага конкурсу: мікрафон (пазначыць дакладную колькасць); стэнд / стол; іншае абсталяванне</p>	
10.	<p>Мяркуемая колькасць удзельнікаў групы падтрымкі (не больш за 5 чалавек)</p>	

Кіраўнік установы
 адукацыі

Подпіс

ПІБ

Рэкамендацыі па абароне праектнай работы ва ўмовах правядзення заключнага этапу рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня

Абарона праекта – гэта публічнае прадстаўленне сваёй работы ў заключным этапе рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня з мэтай выяўлення творчых здольнасцей удзельнікаў, умення абараніць ідэю прадстаўленага праекта.

У вучняў, якія ўдзельнічаюць у абароне праектнай работы, развіваюцца навыкі публічнага выступлення, фарміруюцца такія значныя асабістыя якасці, як ініцыятыўнасць, грамадзянскасць, крэатыўнасць, добразычлівасць, упэўненасць у сабе і іншыя.

Публічная абарона праекта праводзіцца самім аўтарам ці прадстаўнікамі творчай групы.

Прадстаўленне (абарона) праводзіцца ў вуснай форме з дэманстрацыяй фрагментаў праекта або яго кароткай дэманстрацыйнай версіяй з мэтай канкрэтызацыі інфармацыі, прыцягнення ўвагі журы да значных аспектаў зместу праекта.

Працэдура прадстаўлення праекта ўключае ў сябе абарону яго ідэі, прадстаўленне актуальнасці, інавацыйнасці, а таксама практыка-арыентаваны падыход у арганізацыі шостага школьнага дня.

Удзельнікі ў адведзены час прадстаўляюць свой праект, могуць выкарыстоўваць мультымедычную прэзентацыю, прадукты праектнай дзейнасці (відэаролікі, тэхнічныя прылады, прыстасаванні, дэманстрацыйныя ўстаноўкі, праграмныя прадукты).

Час абароны – да 10 хвілін. Захаванне рэгламенту абавязковае, пры яго парушэнні здымаюцца балы.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Упраўленне адукацыі ХХХ аблвыканкама
Адзел па адукацыі ХХХ райвыканкама
Дзяржаўная ўстанова адукацыі
«Сярэдняя школа № 1 г. ХХХ»

*IX рэспубліканскі конкурс
на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня*

*Фатаграфія, карцінка, калаж
(пры неабходнасці)*

ПРАЕКТ «НАЗВА»

Аўтар:
Іванова Ганна Аляксандраўна,
намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце

Мінск 2023

Згода на апрацоўку персанальных даных

Я, _____ (П.І.Б.) _____ (дата і год нараджэння),
 _____ (ідэнтыфікацыйны нумар з пашпарта) у адпаведнасці з
 артыкулам 5 Закона Рэспублікі Беларусь ад 07.05.2021 № 99-З «Аб абароне
 персанальных даных» даю згоду _____ (указаць аператара
 персанальных даных: найменне, месца знаходжання арганізацыі, якая
 атрымлівае згоду) на апрацоўку наступных маіх персанальных даных у
 адпаведнасці з мэтамі іх апрацоўкі:

даных, указаных ў інфармацыйнай карце ўдзельніка ІХ рэспубліканскага
 конкурсу на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня.

Мэта апрацоўкі названых персанальных даных: удзел у ІХ рэспубліканскім
 конкурсе на лепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня.

З указанымі мэтамі я даю згоду на ажыццяўленне наступных дзеянняў з маімі
 персанальнымі данымі: збор, сістэматызацыя, назапашванне, захоўванне,
 удакладненне (абнаўленне, змяненне), выманне, выкарыстанне, абязлічванне,
 блакаванне, выдаленне, знішчэнне.

Апрацоўка маіх персанальных даных можа ажыццяўляцца як
 аўтаматызаваным, так і неаўтаматызаваным спосабам.

Мне растлумачаны правы, звязаныя з апрацоўкай персанальных даных,
 механізм рэалізацыі такіх праў, а таксама наступствы дачы мною згоды або
 адмовы ў дачы такой згоды.

Я азнаёмлены з тым, што:

згода на апрацоўку персанальных даных дзейнічае з даты яе падпісання і на
 тэрмін дасягнення мэт апрацоўкі персанальных даных;

згода на апрацоўку персанальных даных можа быць адклікана шляхам падачы
 заявы ў пісьмовай форме або ў выглядзе электроннага дакумента.

_____	_____	_____
(дата)	(подпіс)	(ініцыялы, прозвішча суб'екта персанальных даных)

Заўвага: згода на апрацоўку персанальных даных падаецца ў аргкамітэт
 заключнага этапу ІХ рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект па
 арганізацыі шостага школьнага дня да 14 кастрычніка 2023 года ў фармаце
 PDF па электроннай пошце usvr@akademy.by.